

Attityder till den svenska språklagen

En analys av attityduttryck i den interpersonella strukturen i
tidningstexter 2002–2011

Riikka Haapala
Tammerfors universitet
Fakulteten av språk översättning och litteratur
Nordiska språk
Avhandling pro gradu
Maj 2013

Tampereen yliopisto

Pohjoismaiset kielet

Kieli-, käännös- ja kirjallisuustieteiden yksikkö

HAAPALA, RIIKKA: Attityder till den svenska språklagen. En analys av attityduttryck i den interpersonella strukturen i tidningstexter 2002–2011

Pro gradu -tutkielma, 75 s. + liitteet (8 kpl)

Toukokuu 2013

Tutkielma käsittelee asenteita Ruotsin vuonna 2009 voimaan astunutta kielilakia kohtaan neljässä ruotsalaisessa sanomalehdessä, jotka ovat aamulehdet *Svenska Dagbladet* (SvD) ja *Dagens Nyheter* (DN) sekä iltapäivälehdet *Aftonbladet* (AB) ja *Expressen* (Exp). Materiaali koostuu 46 vuosina 2002–2011 ilmestyneestä lehtiartikkelista, joissa puhutaan kielilaista. Artikkelien tekstilajit ovat uutisartikkeli, lyhyt uutisteksti, kulttuuriartikkeli, blogiteksti, mielipidekirjoitus ja kolumni.

Tutkielman tarkoituksena on selvittää missä määrin lehtiartikkeleissa esiintyy kielilakia koskevia asenteita, minkälaisia ne ovat ja miten ne ilmenevät. Lisäksi tarkastellaan, minkälaisia asenne-eroja eri tekstilajien ja eri lehtien välillä on. Lopuksi tutkitaan, onko lehtien poliittisella linjalla vaikutusta asenteisiin. Tutkimus on pääosin kvalitatiivinen ja osaltaan myös kvantitatiivinen. Metodina käytetään tekstianalyysia ja lähemmin rakenneanalyysia, jolla selvitetään tekstin interpersoonallista rakennetta siltä osin, että tekstin asenteet paljastuvat. Tutkimus keskittyy tekstien kirjoittajien sekä heidän haastattelemiensa ja lainaamiensa ihmisten asenteisiin. Teoriataustana toimii systeemifunktionaalinen kieliteoria, johon rakenneanalyysi pohjautuu.

Tutkimustulokset osoittavat, että lähes kaikki lehtiartikkelit sisältävät asenteita kielilakia kohtaan ja ne ilmenevät pääosin suorina mielipiteinä, joita kutsutaan tutkielmassa asennelauseiksi, sekä emotiivisina sanoina. Asenteet ovat kulttuuriartikkeleissa, blogiteksteissä, mielipidekirjoituksissa sekä kolumneissa enimmäkseen positiivisia ja uutisartikkeleissa sekä lyhyissä uutisteksteissä negatiivisia. Uutisartikkeleissa, lyhyissä uutisteksteissä ja kulttuuriartikkeleissa asenteet esiintyvät enimmäkseen lainauksissa, kun taas mielipidekirjoituksissa, kolumneissa ja blogiteksteissä asenteet ovat yleensä kirjoittajan omia. Kaikki lehdet paitsi Exp suhtautuvat pääosin positiivisesti lakiin. SvD:n ja AB:n artikkelit sisältävät prosentuaalisesti eniten asenneilmauksia. Aamulehdet sisältävät keskimäärin enemmän asenteita kuin iltapäivälehdet. Sekä aamu- että iltapäivälehdet suhtautuvat pääosin positiivisesti lakiin. Lehtien poliittiset linjat eivät vaikuta artikkelien asenteisiin.

Tutkittujen lehtiartikkelien suosituin aihe on englannin muodostama uhka ruotsin kielelle. Lisäksi artikkeleissa puhutaan paljon lain hyödyllisyydestä ja tarpeellisuudesta niin Ruotsissa kuin EU:ssakin. Lain sisältöä myös kritisoidaan monessa tekstissä ja lain voimaantumisen jälkeen julkaistut tekstit taas käsittelevät enimmäkseen lain rikkomuksia. Yleisesti ottaen kielilaki on herättänyt Ruotsissa paljon kiinnostusta ja aihe on lehtiartikkelien perusteella selvästi tärkeä ruotsalaisten keskuudessa.

Avainsanat: asenne, kielilaki, interpersoonallinen rakenne, lehtikieli

INNEHÅLLET

1 INLEDNING	1
1.1 Material	2
1.2 Syfte	5
1.3 Metod	6
1.4 Forskningsöversikt	8
1.5 Avhandlingens disposition	10
2 DE UNDERSÖKTA TIDNINGARNA	12
2.1 Svenska Dagbladet	12
2.2 Dagens Nyheter	13
2.3 Expressen	14
2.4 Aftonbladet	16
2.5 Dagspressen och politik	17
3 FRÅN BETÄNKANDEN OCH PROPOSITIONER TILL LAGEN	20
4 DEN TEORETISKA BAKGRUNDEN OCH ANALYSMODELLEN	24
4.1 Kontexten	24
4.2 Den strukturella analysen och den interpersonella strukturen	26
4.2.1 Språkhandlingar	27
4.2.2 Sociala ramar	28
4.2.3 Attityder	29
5 DE UNDERSÖKTA TIDNINGSGENRERNA	32
5.1 Indelning i genrer	33
5.2 Nyhetsartikel och nyhetsnotis	35
5.3 Kulturartikel	37
5.4 Bloggtext	38
5.5 Debattartikel	40
5.6 Krönika	41
5.7 Sammanfattning av genredragen	42
6 ANALYS OCH RESULTAT	44
6.1 Nyhetsartiklarna	44
6.2 Nyhetsnotiserna	52
6.3 Kulturartiklarna	53
6.4 Bloggtexterna	56
6.5 Debattartiklarna	60
6.6 Krönikorna	64
6.7 Attitydskillnaderna mellan tidningarna	66
6.8 Sammandrag av resultaten	70
7 SAMMANFATTNING OCH DISKUSSION	73
REFERENSER	
BILAGOR	

1 INLEDNING

Det finns cirka nio miljoner svensktalande i världen idag. Svenska har länge varit ett officiellt språk i Finland och i Europeiska unionen men i Sverige var situationen länge en sådan att landets viktigaste språk inte hade någon officiell ställning. I och med invandringen, globaliseringen och först och främst engelskans frammarsch till olika områden i det svenska samhället blev man orolig för språkets framtid och funktionsförmåga. Slutligen tog regeringen åtgärder år 1997 och efter många år av diskussioner, förberedelser, utredningar och lagförslag fastställdes svenskans status år 2009 när den nya språklagen trädde i kraft.

I den offentliga diskussionen var det några som välkomnade lagen och andra som tänkte att hela lagen är onödigt eller till och med diskriminerande mot de övriga språkgrupper i Sverige. Därför var också attityderna till lagen många och olika. Och de visades naturligtvis även i median. Under åren har det diskuterats relativt mycket om lagen i tidningarna såväl innan som efter att lagen infördes. Det finns såväl språkforskare som språkrönikörer som har diskuterat temat i tidningarna men också journalister, politiker och självklart tidningarnas läsare.

I denna avhandling granskas de 2002–2011 publicerade tidningstexter där det talas om språklagen. Den viktigaste utgångspunkten är skribenternas eller *sändarnas* attityder till språklagen, dess införande och dess fungerande. Som undersökningsmaterial har jag olika texter i fyra stora rikstäckande tidningar. Det blir intressant att se om det finns attityder i tidningstexter och hurdana de är. Jag utreder också om de varierar i de fyra olika tidningarna.

Närmare undersöker jag texterna och jämför olika genrer med varandra. Vissa texter i tidningar har som grundregel att vara objektiva medan i andra texter får attityder visas öppet. Jag tar reda på om tidningstexter om språklagen i det valda materialet innehåller några attityder som uttrycks direkt i texten eller mer indirekt genom ordval, textens ton eller genom textens inskrivna bakgrund (se kapitel 4.2.1).

Attityderna till språklagen är ett viktigt ämne eftersom lagen är bland de första riktiga och konkreta åtgärder för att bevara och värna det svenska språket. Om människorna inte förhåller sig positivt till lagen och inte tycker att den behövs innebär det en risk att lagen inte kommer att följas fullständigt. Detta kan i sin tur leda till att situationen kommer att förvärras under årens lopp och svenskan så småningom mister sin funktionalitet i delar av samhället samtidigt som engelskan tar över i vissa områden. Det är säkert inte något som händer över en natt men är redan i gång och därför blir det intressant att se vilken bild tidningstexterna ger om attityderna till lagen och svenskans värnande.

1.1 Material

I avhandlingen använder jag tidningstexter som primära källor. De har en stor roll i vårt dagliga informationsflöde och är därför viktiga undersökningsföremål. Som material har jag valt den så kallade svenska rikspressen som kommer ut dagligen och ges ut i Stockholm. De är fyra dagstidningar som är bland de fem största i Sverige. De valda morgontidningarna är Dagens Nyheter (DN) och Svenska Dagbladet (SvD) och kvällstidningarna Aftonbladet (AB) och Expressen (Exp). DN och Exp ägs av Bonnierkoncernen medan SvD och AB ägs av Schibsted. Både Bonnier och Schibsted är stora nordiska mediekoncerner med många verksamhetsområden av vilka en är pressen.

Svenska Dagbladet är den femte största dagstidningen medan Göteborgs-posten är den fjärde största men på grund av det stora intresset språklagsinförandet har väckt i just Svenska Dagbladet har jag valt den i denna undersökning och lämnat Göteborgs-posten utanför (Tidningsstatistik 2011). Jag har velat ha både morgontidningar och kvällstidningar i undersökningen för att se om det finns skillnader i dem när det gäller texter om språklagen. Två av varje känns som tillräckligt representativt för att upptäcka eventuella skillnader.

I tidningarna undersöker jag texter där det talas om språklagen. Texterna angående språklagen har sökts på tidningarnas egna webbplatser genom att använda sökmotorer samt arkiv på webbplatserna. För att få ett så representativt urval texter som möjligt i undersökningen har jag angett tre olika sökord på sök-rutan: *språklag*, *språklags-* och *språklagen* och först valt som material alla texter där det nämns åtminstone ett av dessa sökorden. Sökorden kan förekomma såväl i rubriker som i själva brödtexterna. Sedan har jag gått igenom texterna för den första gången och sovat i materialet så att alla sådana texter har tagits bort som berättar om andra länders språklagar eller bara nämner den svenska språklagen en gång men i huvudsaken berättar om något helt annat. De övriga 46 texter som stod kvar undersöker jag närmare och nedan kan man se antalet texter per tidning:

- Svenska Dagbladet: 31
- Aftonbladet: 7
- Dagens Nyheter: 6
- Expressen: 2

Jag har valt att söka tidningstexterna på internet och inte i papperstidningarna eftersom de är lättillgängliga på tidningarnas webbplatser i arkiver. Tidens anda är också att läsa på internettidningar vilket kan ses på de miljontals läsare som läser sina nyheter på internet dagligen (Sveriges Annonsörer 2011). Samtidigt har papperstidningarnas upplage- och räckviddssiffror sänkt hela tiden de senaste åren (Tidningsstatistik 2011). Det bör dock påpekas att det inte finns alla samma texter i papperstidningen och på internetupplagan. Det kan vara färre texter på internet eller delvis olika texter i olika versioner av tidningen. Ändå finns till exempel bloggtexter bara på internetupplagorna av tidningarna och genom att prioritera internetversionen av tidningen har jag också fått tre bloggtexter i materialet.

Tidsperioden för materialet är 2002–2011. År 2002 kom ut betänkandet *Mål i mun – förslag till handlingsprogram för svenska språket* och eftersom det var den första konkreta åtgärden för att bevara och skydda svenskan för eventuella hot väckte det mycket diskussion i median om språkpolitiken och behovet av att lagstifta om landets

huvudspråk. Under de följande åren diskuterades och skrevs det om publicerade propositioner, betänkanden och den möjliga framtida språklagen i många tidningar och år 2009 trädde slutligen språklagen i kraft. För att få en bild av hur språklagen togs emot och hur den har fungerat har jag samlat material ända tills 2011. I tabell 1 nedan är texterna delade efter år och tidning:

Tabell 1 Antal undersökta texter per år och tidning

Tidning	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	Sammanlagt
DN	0	1	0	1	0	0	1	2	0	1	6
SvD	3	0	0	5	4	1	7	6	2	3	31
AB	1	1	0	1	0	1	0	2	1	0	7
Exp	0	1	0	0	0	0	0	1	0	0	2
Sammanlagt	4	3	0	7	4	2	8	11	3	4	46

Med texter avses här alla slags artiklar som finns i en tidning. I denna undersökning representerar texterna dessa genrer: nyhetsnotis och nyhetsartikel, kulturartikel, bloggtext, debattartikel och krönika. I kapitel 5 återkommer jag till genrererna och presenterar deras särdrag.

Antalet undersökta texter varierar märkvärdigt mellan olika tidningar och i Svenska Dagbladets fall har det stora antalet att göra med till exempel krönikan Språkspalt som tidningen publicerar. På en krönika där det skrivs om språk väcker en sådan här språklagsinföring självklart mycket intresse och spekulation. Under åren har det också drivits en livlig debatt om ämnet i SvD i vilken jag bekantar mig närmare i denna avhandling. Även i allmänhet har SvD publicerat betydligt mer språklagsartiklar än de andra tre tidningarna.

Ett annat skäl för den ojämna fördelningen kan vara att tidningarna får själva bestämma vilka ämnen som behandlas. Morgontidningar uppfattas allmänt som kvalitetstidningar som har som uppgift att informera läsaren medan kvällstidningar verkar koncentrera sig på mer underhållande läsning. En annan anledning till att kvällstidningar inte har publicerat så många artiklar angående språklagen kan vara att medan morgontidningar har sina prenumeranter som dagligen får tidningen oavsett vilka artiklar som finns i den

måste kvällstidningar varje dag locka sina läsare till att köpa tidningen. Det betyder att de måste attrahera läsarna med många mycket intressanta och underhållande historier. (Hellspong & Ledin 1997:104–105.) Som vi kan se på siffrorna i tabell 1 har språklagsinföringen inte bedömts vara ett sådant ämne som lockar till att läsa i alla de undersökta tidningarna.

Jag delar in materialet i kategorier för att se om det finns skillnader mellan olika genrer, till exempel mellan bloggtext, nyhetsnotis och debattartikel när det gäller attityder. Genom att ta med i undersökningen texter från många genrer kan man få material skrivet av olika skribenter, inte bara tidningarnas egna journalister utan också språkvetare, forskare, freelancare, experter och politiker. Med olika sändare ökar troligtvis också urvalet åsikter och attityder till språklagen fast här bör vi komma ihåg att den redaktionella linje som tidningarna driver avgör i sista hand vilka texter som egentligen blir publicerade och vilka som inte blir det. I varje fall blir bilden av skribenternas attityder mer omfattande och beskrivande på detta sätt.

1.2 Syfte

Syftet med denna avhandling är att reda ut hur den svenska språklagen och de föregående betänkanden och propositioner har tagits emot i Sverige. Jag tar reda på om de undersökta tidningstexterna om språklagen, propositionerna eller betänkandena uttrycker attityder och i vilken utsträckning de förekommer. Med *attityder* avses i denna undersökning alla de tre delar som ingår i textens *interpersonella struktur* och uttrycker skribentens hållningar samt det hur texten påverkar sin omgivning. Dessa delar är *språkhandlingar*, *sociala ramar* och attityder (se kapitel 4). Uttryck som avslöjar sändares attityder kallas för *attityduttryck*.

Undersökningen går ut på att reda ut hurdana attityderna till språklagen är och om de varierar mellan de undersökta tidningarna. Därtill betraktas skillnaderna i attityduttryck och deras mängd mellan olika genrer i tidningarna.

Forskningsfrågorna är:

1. Innehåller tidningsartiklarna attityder? I vilken utsträckning förekommer de?
2. Hurdana är sändarnas attityder till språklagen samt till de föregående propositionerna och betänkandena och hur tycker sändarna att språklagen fungerar? Hur förekommer attityderna?
3. Finns det skillnader mellan olika genrer när det gäller attityder?
4. Finns det skillnader mellan de fyra undersökta tidningarna? Har tidningarnas politiska linje påverkan på attityder?

De genrer som tidningstexter representerar skiljer sig från varandra med avseende på hur skribentens åsikter syns i texten. Vissa visar öppet skribentens argumentation och ställningstagande. Andra har i sin tur som regel att vara objektiva och sakliga. Traditionellt har exempelvis nyhetstexter som syfte att vara objektiva och inte innehålla attityder. Där ska skribenterna hålla sig till saken och berätta den viktigaste kärnan av händelserna. Men det finns också andra typer av texter i tidningen och naturligtvis gäller inte samma regler av objektivitet för alla tidningsgenrer. Till exempel debattartiklar får gärna innehålla attityder och ren argumentation.

Även om syftet med en text är objektivitet antar jag att det inte helt och hållet går att dölja alla attityder som visar skribentens eller tidningens hållning till saken. Min antagning får stöd av Leinonen och Timlin som påstår att det inte finns någon skribent som kan skriva utan några synvinklar eller värden i bakgrunden utan att de kommer oundvikligt fram, antingen implicit eller explicit (Leinonen & Timlin 2004:23–25,36). Om detta stämmer tar jag reda på.

1.3 Metod

För att få fram om det finns attityder i artiklarna om språklagen ochurdana attityder det finns använder jag textanalys som metod. Undersökningen är mestadels empirisk

och kvalitativ med beskrivning av attityduttryck och skillnader mellan dem i tidningsartiklarna. Dock finns det också kvantitativa inslag när jag granskar mängden av attityduttryck och delar dem i olika kategorier.

I frågan hur jag genomför en textanalys har jag anlitat Hellspongs (2001) samt Hellspong och Ledins (1997) synsätt om brukstextanalysmetoder. Särskilt kommer jag att använda Hellspong och Ledins strukturella analys som metod i avhandlingen. Båda böckerna presenterar den strukturella analysen och tar upp lite olika punkter i den. Hellspong (2001) sammanfattar analysmetoden och ger ett förslag till frågeställningsmall för att utföra den egentliga analysen. Hellspong och Ledin (1997) för sin del går djupare in i metoden och berättar detaljerat om olika delar i den. Innehållet, begreppen och termerna i den strukturella analysen granskas senare i kapitel 4.

Hellspong och Ledins brukstextanalysmetoder baserar sig på Hallidays (1978, 1994) *systemisk-funktionella grammatik* (*Systemic functional linguistics, SFL*) som ser språket som social handling där attityder uppstår mellan deltagare. En av dem som har anlitat SFL är Holmberg (2002) som konstaterar att teorin fungerar utmärkt för just granskning av attityder eller *evaluering* som han använder som begrepp:

Möjligheten att utnyttja SFL för att beskriva evaluering ligger [...] i att teorin *inte* är en teori för just detta ändamål utan istället utgör en teori om språket som resurs för alla dimensioner av betydelseskapande i text. (Holmberg 2002:187.)

Därför att SFL utgör en lämplig teoretisk bakgrund för undersökning av attityder utnyttjar jag också den i denna avhandling.

Frågeställningsmallen i Hellspongs (2001) strukturella analys är mycket omfattande och dess syfte är att få en helhetsbild av textens struktur på olika nivåer (Hellspong 2001:61). Eftersom mitt syfte enbart är att få fram om det förekommer attityder i tidningstexterna och i så fall hurdana, kommer jag att använda bara de punkter och frågor som bäst passar mina avsikter och som hjälper mig att få svar på forskningsfrågorna.

I synnerhet koncentrerar jag mig på den interpersonella strukturen i de undersökta texterna med attityder som det viktigaste forskningsföremålet. De mest centrala frågorna är:

- Innehåller tidningstexterna attityder?
- Uttrycks attityderna direkt med attityduttryck? Eller visar de sig indirekt genom kontexten eller ordens bibetydelser?
- Är attityderna positiva eller negativa?

(Hellspång 2001:66–67.)

Viktigt är också det allmänna och elementära i tidningstexterna som fungerar som bas och utgångspunkt för textanalysen:

- Vem har skrivit texten? Är eventuella attityder skribentens attityder eller någon annans?
- I vilken situation är texten skriven? Påverkar några yttre förhållanden texten?
- Vad säger texten? Vad är innehållet?

(Hellspång 2001:55.)

1.4 Forskningsöversikt

I detta kapitel presenteras kort den tidigare undersökningen om attityder samt *emotivt språk*. Det finns några undersökningar som koncentrerar sig på emotivt språk i tidningstexter och speciellt ledare men såvitt jag vet har det inte gjorts undersökningar om attityder till just språklagen.

Hermerén (1973) var bland de första svenskarna som intresserade sig för emotivt språk och attityder och i hans undersökning *Towards a definition of emotive meaning* ger han 15 definitioner av emotivt språk och diskuterar de olika definitionerna. En traditionell

definition är att *emotiva ord* eller ord med *emotiv betydelse* är sådana som uttrycker känslor eller attityder, eller framkallar dem hos läsaren (Hedquist 1978:17).

Fem år senare utkom Hedquists (1978) avhandling *Emotivt språk* som har Hermeréns undersökning som utgångspunkt. I avhandlingen forskar Hedquist i dagstidningars ledare och emotiva uttryck i dem. Han delar de emotiva orden i de som har permanent emotiv betydelse och de som har ockasionell emotiv betydelse.

Svensson (1993) har också forskat i tidningsledare men också nyhetsartiklar och annat material och närmare har han granskat vissa värderande adjektiv i texterna i sin undersökning *Språk och offentlighet*. Ett av Svenssons syften var att ta reda på hur samhällsförändringar relaterar sig till språkliga förändringar i offentliga sammanhang. Han kommer fram till att det finns fler adjektiv och värdering i ledare än i andra texter. Han visar också att emotiva adjektiven oftast är negativt laddade. (Svensson 1993:58,110.)

Svensson tar även ställning till förändringar i nyhetstexter och enligt honom har de blivit mer objektiva över tiden och journalistens egen text skiljs bättre åt från referat eller citat. Han konstaterar även att den värdering som finns i nyheter vanligen inte är journalistens utan någon annans, till exempel en intervjuad persons. (Svensson 1993:125,131–133.)

Holmberg (2002) fortsatte forskningen i emotivitet i sin avhandling *Emotiv betydelse och evaluering i text*. Där undersöker han sätt att emotivisera ord i ett samtal. Han presenterar också olika teorier och undersökningsmetoder som är semantiskt orienterade och koncentrerar sig på evaluativt språkbruk. En av de presenterade teorierna är *den systemisk-funktionella grammatiken* (SFL) som fungerar som teoretisk bakgrund även i min undersökning (se kapitel 4). Enligt Holmberg ser SFL språket som social handling där emotivitet uppstår i social interaktion. Språket har tre olika dimensioner som vävs samman i en text:

Språket förstås som en social konstruktion av verkligheten (ideationellt) och som social interaktion mellan talare (interpersonellt) genom formandet av

sammanhängande text (textuellt). Dessa tre metafunktioner betraktas som dimensioner av textens semantik, och som en motsvarande strukturering av språksystemet i ideationella, interpersonella och textuella system såväl semantiskt som lexikogrammatiskt. (Holmberg 2002:187.)

Det funktionalistiska i SFL betyder att tonvikten ligger i språkets multifunktionalitet och den betraktas i texten främst i dess sociala kontext. Det systemiska perspektivet för sin del går ut på att beskriva potentialen för betydelseskapande. (Holmberg 2002:164–165.)

Björkvall (2003) har i sin avhandling *Svensk reklam och dess modelläsare* undersökt hur attityder uttrycks i reklamannonser. Chrystal (2006) samt Wiksten Folkeryd (2006) har båda tagit elevtexter som utgångspunkt. I artikeln *Att ändra åsikt och ge plats för andra röster* undersöker Chrystal attityder och dialogicitet och koncentrerar sig på den interpersonella strukturen i texterna. Även om Wiksten Folkeryd skriver på engelska granskar hon ändå det svenska språket i avhandlingen *Writing with an attitude*. Där tar hon reda på hur värderingar och attityder uttrycks i elevtexter.

Också Nord (2008) har intresserat sig för det interpersonella i texten. I sin avhandling *Trädgårdsboken som text 1643–2005* koncentrerar han sig på relationen mellan skribenten och läsaren i gamla och nutida trädgårdsböcker.

1.5 Avhandlingens disposition

I detta kapitel ger jag en kort översikt över avhandlingens disposition. I nästa kapitel, det vill säga kapitel 2 presenteras de tidningar som har tagits med i undersökningen. Jag redovisar tidningarnas historia, politiska hållning, ägoförhållanden samt viktiga siffror: upplaga, räckvidd och antal webbläsare per tidning.

I kapitel 3 belyses hur språklagen blev till. De tidigare skedena presenteras från början av utredningsarbetet år 1997 till publiceringen av lagen år 2009. Därtill redogör jag för innehållet och syften i de olika betänkanden och propositioner som sedan följs av innehållet i själva lagen.

I kapitel 4 berättas mer ingående om den teoretiska bakgrunden där den systemisk-funktionella grammatiken fungerar som utgångspunkt. Därtill presenteras textanalysmodellen som heter strukturell analys samt de viktiga begreppen och termerna som används senare i analysen.

I kapitel 5 koncentrerar jag mig på genrer. Vad är genre? Vilka tidningsgenrer innehåller materialet? Hur är tidningstexterna indelade i genrer? Vilka egenskaper har genrererna? I kapitel 5 får alla dessa frågor svar. Dessutom redovisar jag om tidningstexterna i olika genrer brukar vara öppet subjektiva (t.ex. debattartikel) eller om de strävar efter objektivitet (t.ex. nyhetsartikel).

I kapitel 6 presenteras analysen och resultaten. Jag behandlar varje genre separat och redogör för om det finns attityder i de undersökta texterna, hur de förekommer och om de är positiva eller negativa till språklagen. Slutligen jämförs de olika tidningarna med varandra och tidningarnas förhållningar till språklagen betraktas.

I kapitel 7 diskuteras resultaten och sammanfattas avhandlingen.

2 DE UNDERSÖKTA TIDNINGARNA

I detta kapitel granskas närmare de fyra tidningarna som har valts med i undersökningen, det vill säga Svenska Dagbladet, Dagens Nyheter, Expressen och Aftonbladet.

2.1 Svenska Dagbladet

Svenska Dagbladet (SvD) är grundat 1884 av bland andra Axel Jäderin som var den förste chefredaktören och Oscar Norén som var den politiska redaktören. Första numret av tidningen publicerades 18.12.1884. (SvD 2010.) Numera är chefredaktören och den ansvariga utgivaren Lena K. Samuelsson och tidningen ägs av den norska koncernen Schibsted som äger också tidningen Aftonbladet. (Schibsted 2010.)

I början hade SvD en konservativ hållning men senare när Helmer Key blev chefredaktör 1897 blev tidningen liberal. Under 1900-talets första decennier började SvD ändå närma sig högerpartiet i tröskeln av det första världskriget. (Ångström 2009.) Numera är SvD obunden moderat på ledarsidan och på övriga sidor finns det ingen politisk hållning (SvD 2010).

SvD:s idé är att lyfta fram intressanta sammanhang och perspektiv bland nyheterna som annars kan gå läsaren förbi. SvD vill vara strikt kvalitetjournalistisk och satsa speciellt på det fördjupande reportaget. Tidningen har tre delar: nyheter, näringsliv och kultur. I nyhetsdelen finns bland annat ledaren, inrikes- och utrikesnyheterna, sportnyheterna och väderleksrapporten. Näringslivsdelen är en ekonomitidning med nyheter angående företag och ekonomi samt börstabeller. På söndagar flyttar näringslivsdelen sig till reportagetidning N. Kulturdelen innehåller kulturnyheter, recensioner, reportage, TV-tablåer med mera. På de tre sista dagarna i veckan ersätts kulturdelen av tidningen K. (SvD 2010.)

Tidningen är grundad i Stockholm där också en större del av prenumeranterna finns men delas ut i största delen av landet. Det är en morgontidning som kommer ut dagligen. (SvD 2010.) SvD är den femte största dagstidningen i Sverige med en upplaga på 192 100 tidningar per vardag år 2010. Räckvidden var 493 000 läsare på vardagar år 2010. (Tidningsstatistik 2011). När det gäller SvD:s internetupplaga, grundades den 1995 och den hade cirka 1,13 miljoner unika webbläsare vecka 45 år 2011 (Sveriges Annonsörer 2011).

SvD är den enda av de i denna avhandling granskade tidningar som får presstöd. Presstödet kommer från Sveriges statliga Presstödsnämnd och fördelas till tidningar som har lägre hushållstäckning på utgivningsorten än 30 procent. Nämndens främsta uppgift är att bevara mångfalden inom dagspressen. (Presstödsnämnden 2011a.) År 2011 fick SvD 59 500 000 kronor i presstöd som är den högsta summan på listan av beviljade presstöd. Bara Skånska Dagbladet fick samma summa, alla andra tidningar mycket mindre. (Presstödsnämnden 2011b.)

2.2 Dagens Nyheter

Dagens Nyheter (DN) grundades år 1864 av Rudolf Wall som hade märkt att Sverige saknade en morgontidning. DN svarade på behovet och Wall blev den förste chefredaktören. Den första tidningen kom ut den 23 december 1864. Wall ville att tidningen skulle vara liberal och fri från till exempel politik och religion. Han lyckades med sin avsikt och än idag är tidningens hållning på ledarsidan oberoende liberal. (DN 2011a.)

På 1970-talet vändes tidningen ändå till vänster för ett litet tag. Beteckningen rättades ganska snart för att hålla aktieägarna nöjda och tidningen blev liberal igen. Senare blev den oberoende och år 1998 bytte ledningen den politiska hållningen till oberoende liberal med styrelsens 100 procentiska stöd. Tidningen ville bli exakt som den var när den i första början startades år 1864, fri från allt. (Borin 2002:69,556–557, Nord 2001:8.)

DN:s ide är att hylla det öppna samhällets värden såsom humanism, tolerans och upplyst förnuft. DN konstaterar att den vill vara den viktigaste demokratiska mötesplatsen där alla slags människor kan delta i diskussionen. Debattsidan är mycket viktig för DN och den ses vara av stor betydelse för svensk politisk debatt och opinionsbildning. (DN 2011a.)

Tidningen kommer ut i hela Sverige och DN är den enda helt rikspridda morgontidningen i landet. Fokuset ligger ändå på huvudstaden Stockholm där också huvudkontoret ligger. DN ägs av Bonnierkoncernen som äger också kvällstidningen Expressen. Chefredaktören samt den ansvariga utgivaren för DN är Gunilla Herlitz. (DN 2011a.)

År 1996 lanserades internettidningen DN.se (DN 2011a). DN:s webbplats är den tredje populäraste av de tidningar som undersöktes i den här avhandlingen. Exempelvis på vecka 45 år 2011 har DN.se haft cirka 1,51 miljoner unika webbläsare. (Sveriges Annonörer 2011.) När det gäller papperstidningen är upplagan den näst största av de undersökta tidningarna med 292 300 tidningar per vardag år 2010 och räckvidden den tredje största med 858 000 läsare per vardag år 2010 (Tidningsstatistik 2011).

DN har många delar i tidningen. Den börjar med nyhetsdelen som innehåller ledarsidorna, debatten, de egentliga nyhetssidorna, ekonomiavdelningen samt vädret. Dessutom har tidningen en kulturdel, sportdel och en del med Stockholmsnyheter som heter STHLM. En eller två gånger i veckan utkommer också hem- och bostadstidningen, jobbtidningen, DN Lördag med shopping och trender samt DN Söndag med intervjuer, reportage, hälsa, mode och resor. (DN 2011b.)

2.3 Expressen

Expressen (Exp) grundades 1944 av Albert Bonnier Jr och Carl-Adam Nycop och den första tidningen kom ut den 16 november 1944. På den tiden väckte nazistiska strömningar stor uppmärksamhet i samhället och idén bakom tidningen var att vara mot

allt det, att vara liberal, tolerant och solidarisk. Från första början ville Exp enligt sina egna ord också stå på en enskild människas sida. (Expressen 2011.)

På 1960- och 70-talen förändrades tidningens linje och den stod nära det socialliberala folkpartiet. Mot slutet av 1970-talet började Bo Strömstedt som chefredaktör och ville hålla tidningen borta från folkpartistiska idéer. I början av 1990-talet kom den folkpartistiska politiken dock in i bilden igen när Olle Wästberg började arbeta på Exp. (Gustafsson 1999:103–108.)

Idag är tidningen liberal på sin ledarsida men publicistiskt oberoende och den har samma idéer som nästan för 70 år sedan. Den ägs av Bonnierkoncernen och har huvudkontoret i Stockholm. Tidningen säljs ändå i hela landet, alltså den är rikspridd. Exp är en kvällstidning som äger också två lokala tidningar, Kvällsposten i Malmö och GT i Göteborg. Innehållet i tidningarna är i stor del detsamma men de lokala varianterna har fokus på lokala nyheter. Chefredaktören för Expressen är Thomas Mattsson. Chefredaktören för GT är Lars Näslund och tf chefredaktören för Kvällsposten är Martin Kroon. Den ansvarige utgivaren för alla tre tidningar är Thomas Mattsson. (Expressen 2011.)

Tidningen har en webbplats, expressen.se samt gt.se och kvp.se för de lokala tidningarna. Tidningens webbplats är mycket populär och den hade cirka 2,70 miljoner unika webbläsare vecka 45 år 2011. Siffran är den näst största bland de undersökta tidningarna. (Sveriges Annonsörer 2011.) Räckvidden för papperstidningen är också den näst största efter Aftonbladet och var 826 000 per vardag år 2010. Siffran inkluderar också tidningarna Kvällsposten och GT. Upplagan var den tredje största med 217 400 tidningar dagligen under vardagar, inklusive Kvällsposten och GT. (Tidningsstatistik 2011.)

Tidningen Expressen börjar med ledarsidan och debatten som kallas för Sidan 4. På debattsidan kan olika skribenter ta ställning till aktuella händelser vare sig de är journalister, experter på något område eller själva läsare. Efter debatten kommer kulturdelen med recensioner, kulturnyheter samt evenemang och efter det börjar den

egentliga nyhetsdelen som utöver nyheterna innehåller också andra artiklar, reportage samt krönikor. Tidningen avslutas med sport, dokumentärartiklar och nöje. (Expressen 2012.)

2.4 Aftonbladet

Kvällstidningen Aftonbladet (AB) är en av de äldsta tidningarna i Sverige. Den startades 1830 och det första numret publicerades den 6 december 1830. Mannen bakom tidningen var Lars Johan Hierta som ville grunda en liberal oppositionstidning oberoende av kungen. (Fredriksson et. al. 1981:15.) På den tiden hade Sverige redan haft en lag om tryckfrihet i nästan 70 år men i praktiken reglerade kungen och regeringen strikt vad som stod i tidningarna. Hierta ville ändå hålla sin linje och tidningen blev därför åtalad flera gånger under sin tid i början. (Fredriksson et. al. 1981:33–34.)

Under perioden 1870–1920 blev tidningen konservativ när nya ägare och chefredaktörer fick välja sina linjer. Det kom bara ett par års liberala period emellan när Hiertas svärson blev chefredaktör till AB. På 1930-talet började tidningen stödja folkpartiet, på 40-talet blev den liberal igen och slutligen på 1950-talet bytte tidningen till en socialdemokratisk linje som fortfarande håller på ledarsidan. (Fredriksson et. al. 1981:392.)

AB:s huvudkontor ligger i Stockholm och chefredaktören samt den ansvariga utgivaren är Jan Helin (AB 2011). Tidningens främsta idé är att bilda opinioner, driva journalistik och granska samhället och makthavarna. Med den här idén kom tidningen förbi sin största konkurrent Expressen år 1996 och har sedan dess varit Sveriges och Nordens största tidning som ges ut i hela Sverige. Samma år förändrades ägarförhållanden när Landsorganisationen i Sverige (LO) sålde sin aktiemajoritet till Schibsted och blev själv minoritetsägare. (Schibsted 2010.) Efter förändringen fick LO fortfarande vara med om att bestämma valet av redaktionschefen. Samtidigt garanterades det att ledarsidan skulle förbli obunden socialdemokratisk. (Landsorganisationen i Sverige 2011.)

Redan år 1994 grundades Aftonbladet.se och den var den första svenska tidning med internetupplaga (Schibsted 2010). Nuförtiden är den den största webbplatsen för nyheter i hela Norden med cirka 5,75 miljoner unika webbläsare vecka 45 år 2011 (Sveriges Annonsörer 2011). När det gäller räckvidden är AB också där den största tidningen bland de undersökta tidningarna med 1 112 000 läsare varje vardag år 2010. Upplagan samma år var i genomsnitt 310 900 tidningar dagligen på vardagar. (Tidningsstatistik 2011.)

AB:s innehåll följer samma linje som också de övriga tre undersökta tidningarna i stort sett har. Tidningen börjar med ledarsidan och fortsätter sedan med kulturdelen och debatt. Därefter kommer nyheter och politik, fritid och nöje samt sport. (AB 2012.)

Slutligen kan man se de undersökta tidningarnas viktiga egenskaper och siffror i tabell 2 nedan.

Tabell 2 Sammandrag av tidningarna

Faktum	Svenska Dagbladet	Dagens Nyheter	Expressen	Aftonbladet
Grundat	1884	1864	1944	1830
Ägare	Schibsted	Bonnier	Bonnier	Schibsted
Ansvarig utgivare	Lena K. Samuelsson	Gunilla Herlitz	Thomas Mattsson	Jan Helin
		oberoende liberal	oberoende liberal	obundet socialdemokratisk
Politisk hållning	obundet moderat			
Upplaga	192 100	292 300	270 900	310 900
Räckvidd	493 000	858 000	990 000	1 112 000
Webbläsare	1,13 miljoner	1,51 miljoner	2,70 miljoner	5,75 miljoner

2.5 Dagspressen och politik

Nord (2001) som har forskat i den svenska dagspressens opinionsbildning konstaterar att beteckningen oberoende hos dagens tidningar är mycket vanlig. Många tidningar som har haft en partibeteckning har övergått att ha prefixen "oberoende" före den gamla

beteckningen. (Nord 2001:5–6.) Det kan man även se i de tidningar som har undersökts här.

Att många tidningar är oberoende från politik har dock inte alltid varit trenden utan partipolitiken och pressen har en mycket lång historia tillsammans. Antalet oberoende tidningar har ökat kraftigt först under de senaste 40 åren och denna utveckling pågår också internationellt i de flesta moderna demokratier. Fortfarande finns det även många tidningar som inte har gått över att vara oberoende men de brukar vara mindre tidningar med mindre riksomfattande betydelse. (Nord 2001:6–8.)

En tydlig tendens är således att svenska dagstidningar vill vara politiskt oberoende och hålla ett visst avstånd till antingen partipolitiken eller det politiska systemet i allmänhet. Nord (2001) påstår att de tidningar som är oberoende från partipolitiken vill först och främst framtona sitt mer professionella journalistiska perspektiv, medan de tidningar som är oberoende från politiken som helhet vill möjligen delvis avstå från politiken helt och framtona sitt mer populistiska perspektiv i journalistiken. (Nord 2001:8–9.)

Att vilja vara politiskt oberoende har enligt Nord (2001) två tänkbara skäl. Det första är att människor inte längre är så lojala till ett visst parti och inte gör så mycket partipolitiskt arbete heller. Det andra skälet kan vara att det ofta är ekonomiskt förnuftigare att vara oberoende och inte ta för mycket ställning. Marknaderna blir helt enkelt större om tidningen är oberoende och inte bunden till ett särskilt parti. (Nord 2001:8–9.)

Dock är relationen mellan pressen och partier fortfarande befintlig och till viss del också viktig men inte så stark som den har varit förr i tiden. De stora tidningarna får inte längre direkt ekonomiskt stöd från partier även om partiintresset finns med i ägarnas tankar. Det som ändå är underligt i denna oberoendets tid är att även det ovan presenterade traditionella presstödsystemet (se kapitel 2.1) finns och fungerar fortfarande på det moderna och liberala 2000-talet. Systemets syfte sägs vara att garantera mångfalden inom pressen och många tycker att med detta avses just

opinionsmångfald och politisk mångfald med grunden liggande i partipresssystemet. (Nord 2001:9–10.)

Även om Presstödsnämnden ger stöd till SvD tror jag att skälet inte huvudsakligen är att stödja SvD:s obundna moderata politik på ledarsidan utan hjälpa rikspresstidningen igenom lite svårare tider. Dessutom har det konstaterats att framför allt socialdemokratiska och centerpartistiska tidningar får presstöd och SvD ingår inte i den gruppen (Wadbring 2012:436). Wadbring (2012) har skrivit om presstödssystemet och tidningar och hon kom till slutsatsen att betydelsen av presstödet tycks ha minskat. Det har hänt så mycket i mediemarknaden sedan presstödssystemet togs i bruk 1972. Traditionella papperstidningar har förlorat i betydelse samtidigt som gratistidningar har ökat sina läsarkretsar på bekostnad av dagstidningar. Dessutom läses tidningarna på internet mer och mer hela tiden. Presstödet har inte haft så stor betydelse i förändringen i antalet läsare som just gratistidningarna nuförtiden har. (Wadbring 2012:435,443.)

Om man sedan granskar hur partierna har reagerat till språklagsinförandet och jämför det med de undersökta tidningarnas politiska beteckningar kan man undra om artiklarna från den socialdemokratiska AB visar sin motighet mot språklagen och om de andra tidningarnas (DN och Exp liberala, SvD moderat) artiklar visar sitt stöd till språklagen. Socialdemokraterna har nämligen kritiserats för att inte ha gjort någonting med det första förslaget till handlingsprogram för det svenska språket *Mål i mun* som publicerades år 2002. Den socialdemokratiska regeringen reagerade inte på förslaget under åren 2002–2005. När propositionen *Bästa språket* kom 2005 röstades det om den i riksdagen och socialdemokraterna och vänsterpartiet var mot propositionen medan andra större partier var för den. Slutligen år 2009 var alla partier enhälliga när det röstades om propositionen *Språk för alla* och därigenom infördes språklagen. (Lindblom 2010.) Mer om språklagsinförandet kan läsas i kapitel 3.

I resultatkapitlet (se kapitel 6) rapporterar jag om partipolitiken har påverkat tidningarnas skrivningar om språklagen under åren 2002–2011. I princip borde den inte ha påverkat eftersom jag inte har några ledare i materialet och den partipolitiska ideologin borde bara synas på ledarsidan och inte i den övriga tidningen.

3 FRÅN BETÄNKANDEN OCH PROPOSITIONER TILL LAGEN

Att världen har blivit mindre hör man ofta sägas. Det märks till exempel på att man hör många olika språk talas var som helst man är. Människor reser runt i världen men också flyttar till främmande länder. Gränserna har öppnats och många söker jobb eller helt enkelt bättre framtid utomlands. Såsom många andra länder är inte heller Sverige längre bosatt av bara svenskspråkiga. I och med detta samt den snabba spridningen och populariteten av engelska språket har svenskarna blivit oroliga för bevarandet av det egna språket.

Det finns 1,4 miljoner invandrare i Sverige och de bildar cirka 15 procent av befolkningen (Migrationsinfo 2011). Förutom svenska talas det omkring 200 olika språk i landet (Språkrådet 2011). Längre hade svenska inte någon speciell ställning i lagstiftningen utan det var självklart att svenska var det viktigaste språket i Sverige. Några år sedan började man dock tvivla på att svenskans ställning hålls och vara oroliga för att modersmålet så småningom kommer att bli mindre viktig i samhället. Därför började man vidta åtgärder.

År 1997 tog regeringen initiativet och bad Svenska Språknämnden att utarbeta ett förslag till handlingsprogram för att främja svenska språket. Ett år senare var arbetet klart och förslaget presenterades till regeringen och allmänheten. Svenska Språknämnden kom ut med ett stort antal enskilda förslag till åtgärder om språkvård, skola och utbildning, forskning, arbetsliv, EU och medier. Det viktigaste i förslaget var ändå att svenskan skulle lagfästas och "bevaras som ett samhällsbärande och komplett språk i Sverige." (Språkrådet 2012.)

Regeringen reagerade till förslaget genom att tillföra mer resurser till språkvården. Det nästa steget var att tillsätta en parlamentarisk språkpolitisk kommitté för att utreda svenskans främjande och lägga fram ett nytt handlingsprogram. År 2002 kom kommittén ut med betänkandet *Mål i mun – förslag till handlingsprogram för svenska språket*. (Språkrådet 2012.) Handlingsprogrammet tog ställning till den osäkra

språksituationen i Sverige och föreslog vad som borde göras för att svenskan inte skulle förlora sin ställning som det viktigaste språket i landet. Förslagets kärna var att svenska skulle kunna användas överallt i samhället, att det offentliga språket alltid skulle vara korrekt och välfungerande och att alla skulle ha rätt till språk, såväl till det egna modersmålet och främmande språk som till det gemensamma språket svenska. (SOU 2002:27.)

Mål i mun togs emot med positiva reaktioner från många olika håll men trots det fick man vänta tre år till 2005 då den dåvarande socialdemokratiska regeringen agerade. Då lade den fram en språkpolitisk proposition *Bästa språket – en samlad svensk språkpolitik* till riksdagen. (Språkrådet 2012.) Propositionen innehöll i princip samma idéer som betänkandet *Mål i mun* men där föreslog utredningsgruppen ett viktigt språkpolitiskt mål till:

- Svenska språket ska vara huvudspråk i Sverige.
- Svenskan ska vara ett komplett och samhällsbärande språk.
- Den offentliga svenskan ska vara vårdad, enkel och begriplig.
- Alla ska ha rätt till språk: att utveckla och tillägna sig svenska språket, att utveckla och bruka det egna modersmålet och nationella minoritetsspråket och att få möjlighet att lära sig främmande språk.

(Prop. 2005/06:2.)

I slutet av 2005 röstade riksdagen om propositionen och den antogs med nästan den minsta möjliga marginalen: 147 röster mot 145 röster. Det var de borgerliga partierna samt miljöparti som röstade för medan socialdemokraterna och vänsterpartiet röstade mot propositionen. Reaktionerna blev kraftiga och debatten var livlig men riksdagsperioden 2002–2006 tog slut och språksituationen fick trots allt vara i bakgrunden ett tag. (Lindblom 2010.)

I början av 2007 togs temat upp igen när den nya regeringen beslutade att utarbeta ett nytt förslag till språklag där svenskans ställning skulle regleras. Till utredare utsågs tidigare regeringsrådet Bengt-Åke Nilsson, som fick som uppgift att använda den 2005 godkända propositionen *Bästa språket* som grund och utgångspunkt för arbetet. (Kulturdepartementet 2007.)

År 2008 lades sedan fram språklagsbetänkandet som hette *Värna språken – förslag till språklag*. Betänkandet innehöll i praktiken mycket av det som redan hade kommit fram i de tidigare utredningarna, såsom uppgiften också förutsatte. Men allt hade nu skrivits med den framtida språklagen i tankarna. Fortfarande höll de fyra målen som hade satts i *Bästa språket*. I betänkandet föreslogs också att lagen skulle ange svenskans samt de andra språkens ställning i samhället och det viktigaste syftet av lagen skulle vara att värna alla språken, både svenskan och de andra språken som talas i Sverige. (SOU 2008:26.)

Efter betänkandet förbereddes sedan propositionen *Språk för alla – förslag till språklag* som presenterades till riksdagen i mars 2009. Propositionen innehöll mindre förändringar jämfört med *Värna språket* men huvudinnehållet förblev likadant. Lagen skulle befästa svenskan som huvudspråk i Sverige utan att glömma att värna den språkliga mångfalden i landet. Propositionen föreslog också bättre och starkare skydd för de fem nationella minoritetsspråken vars ställning redan var lagfäst i Sverige. (Prop. 2008/09:153.)

Bara två månader efteråt var propositionen godkänd i riksdagen och det skulle ta två månader till innan lagen skulle införas. Den här gången antogs propositionen enhälligt av alla riksdagspartier vilket hade ett stort symboliskt värde med tanke på den över tioåriga färd från utredningsarbetets början till lagen och all kritik projektet hade fått under åren. (Lindblom 2010.)

Språklagen trädde slutligen i kraft den 1 juli 2009 och Sverige fick för första gången i sin historia ett officiellt huvudspråk i landet. Samtidigt bekräftades de fem minoritetsspråkens samt teckenspråkets ställning. De mest anmärkningsvärda bestämmelserna i lagen var:

- Svenska är huvudspråk i Sverige och samhällets gemensamma språk. Den ska kunna användas inom alla områden i samhället.
- De nationella minoritetsspråken är finska, jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska.
- Språket i offentlig verksamhet ska vara vårdat, enkelt och begripligt.
- Svenska är Sveriges officiella språk i internationella sammanhang.

- Alla ska ha tillgång till språk.
- Det allmänna har ett särskilt ansvar för att svenskan samt de andra språken används, värnas, främjas och utvecklas.

(SFS 2009:600.)

Visst fick lagen också kritik och inte enbart hyllning. En av kritikerna var Språkförsvaret, ett ideellt och partipolitiskt obundet nätverk av liksinnade språkförsvare. Nätverket var missnöjd med till exempel det faktumet att språklagen bara innehåller skyldigheter men det nämns inga rättigheter i lagen. En annan brist enligt Språkförsvaret var att lagen inte har några sanktionsmöjligheter inskrivna, alltså ett brott mot lagen kommer inte att leda till konsekvenser. De var oroliga för att ingen ska lyda lagen om det inte finns konsekvenser. Språkförsvaret skulle ha velat att lagen i stället för termen *huvudspråk* talade om *officiellt språk* eller *nationalspråk*. Trots kritiken ville nätverket påpeka att lagen var ett stort steg framåt och att lagen i huvudsak var bra. (Lindblom 2010.)

Så här fick Sverige språklagen:

1997	Utredningsarbetet börjar
2002	Betänkandet Mål i mun – förslag till handlingsprogram för svenska språket
2005	Propositionen Bästa språket – en samlad svensk språkpolitik
2008	Betänkandet Värna språken – förslag till språklag
2009	Propositionen Språk för alla – förslag till språklag
2009	Språklag

4 DEN TEORETISKA BAKGRUNDEN OCH ANALYSMODELLEN

För att man ska kunna analysera tidningstexterna systematiskt och genomgående behövs det en textmodell som är avsedd för analysering av brukstexter. Hellspong och Ledin (1997) har presenterat en sådan modell och Hellspong (2001) har fortsatt med samma modell samt många andra några år senare. Modellen heter *strukturell analys* och den anser texten som en strukturerad helhet och ger en detaljerad bild av textens uppbyggnad mot bakgrund av dess kontext (Hellspong & Ledin 1997:41).

Hellspongs strukturella analys stöder sig på en teori som heter *systemisk-funktionell grammatik* eller *lingvistik* (*Systemic functional linguistics*, SFL) och som kort nämndes redan i kapitel 1.4 om tidigare forskning. Språkteorin har arbetat fram den brittisk-australiske språkforskaren Michael Halliday (1978, 1994) och när det gäller teorin i denna avhandling anlitas förutom Hellspong och Ledin (1997, 2001) också Holmberg (2002) som har presenterat SFL ingående i sitt verk *Emotiv betydelse och evaluering i text* (se kapitel 1.4).

Innan jag presenterar SFL-teorin och den strukturella analysmodellen mer ingående ger jag en översikt över de viktigaste utgångspunkterna när man gör en textanalys, det vill säga kontexten.

4.1 Kontexten

Kontexten har en väsentlig roll i textanalysen och SFL enligt vilken allt språkbruk bör betraktas utifrån dess kontext (Holmberg 2002:164). Också för att man ska kunna tolka resultaten på ett rätt sätt är det viktigt att veta vilka utgångspunkter texten har. Genom att veta var och hur och av vem texten har kommit till är analysen därmed mycket pålitligare och mångsidigare.

Alla texter förmedlas till läsaren genom något *medium*. Mediet kan vara såväl en tidning eller broschyr som ett klistermärke. Mediet betyder således alla de arrangemang som behövs för att texten ska bli fysiskt åtkomlig för läsaren. (Hellspång 2001:23.) En och samma text kan också publiceras i olika situationer, till exempel en tidningstext kan publiceras i en tidning men en tidningstext kan också publiceras i en vetenskaplig avhandling som källa. Då fungerar de i olika situationer och därför talas det om *situationskontext*. Det betyder att texter måste ta hänsyn till situationens vanliga normer och krav, funktionssammanhanget samt också textens uppgift i situationen. (Hellspång 2001:19.)

För att texten ska bli till behövs det naturligtvis en författare. Texten har också sina läsare som måste uppmärksammas redan i skrivprocessen. Utöver författaren kan också en annan röst vara med i skapandet av texten genom att författaren till exempel intervjuar eller citerar en annan person. Alla dessa är *deltagare* i kommunikationen. Författaren och de andra eventuella rösterna kallas för *sändare* och läsaren för *mottagare*. Det beror för sin del på situationen hurdana *sociala roller* deltagarna har. En kan till exempel ha överläge på en annan eller alla deltagare kan vara likställda. Ett överläge kan exempelvis ha en expert som skriver till en lekman eller en lärare som undervisar sin elev. (Hellspång 2001:21.)

Olika slags texter har med tiden fått vissa typiska drag och strukturer, de har utvecklat sig till *genrer*. De typiska dragen inom texter är väsentliga för vår kommunikation. Utan dem skulle det vara svårt för sändaren att skriva och mottagaren att tolka. Olika genrer har alltid en funktion och ett syfte, exempelvis syftet med nyhetsnotisen är att förmedla information och syftet med debattartikeln att bilda opinioner. De kallas för *verksamheter*. Alla texter ingår i och bidrar således till någon verksamhet. (Hellspång 2001:19–21.) När det gäller både verksamheter och genrer presenteras de närmare i kapitel 5.

Slutligen har kontexten också att göra med språket eller *koden* i texterna. Med koden menas här språk i språket, det vill säga ett typiskt språk inom en viss verksamhet eller

deltagargrupp. Det kan finnas exempelvis koder som ungdomsspråk eller läkarkod i olika slags texter. (Hellspong 2001:22.)

4.2 Den strukturella analysen och den interpersonella strukturen

I den strukturella analysen delas textens struktur enligt SFL i tre skikt som granskar textens språkliga, innehållsliga samt sociala struktur och därigenom ger en mångsidig beskrivning av helheten. Den språkliga aspekten har nämnts *den textuella strukturen* och den betraktar textens uttryckselement som *lexikon, syntax, bindning* och *komposition*. Slutligen ger den en bild av hur dessa element fungerar tillsammans och hur de bildar textens språkform. Det andra skiktet heter *den ideationella strukturen* och den koncentrerar sig på textens innehåll, exempelvis på dess *teman, propositioner* och *perspektiv*. Den granskar således tankar och idéer i texten och hur de samlar sig i ett större mönster. (Hellspong 2001:18, Holmberg 2002:187.)

Som det konstaterades redan tidigare koncentrerar jag mig i denna undersökning på den mest grundläggande dimensionen av SFL, nämligen det tredje skiktet som heter *den interpersonella strukturen* (Holmberg 2002:187). Den interpersonella strukturen handlar om den mellanmänskliga kontakten som skapas i texten av deltagarna i kommunikationen. Den interpersonella strukturen betraktar textens sociala funktion och koncentrerar sig på alla de drag i texten som avslöjar något om skribentens hållningar och värderingar. Hellspong (2001) hävdar att syftet med texter är att verka socialt och att kommunicera med läsaren på ett visst vis. Han säger att det är normalt för texten att ge känslor och genom värderingarna påverka den som läser texten. (Hellspong 2001:18–19.) Analysen av den interpersonella strukturen avslöjar hur texten påverkar sin omgivning och hur den samspelar med mottagaren. Den avslöjar också eventuella attityder i texten samt de positioner som deltagarna tilldelas. (Hellspong & Ledin 1997:158.)

Den interpersonella strukturen är enligt Hellspong (2001) delad i tre underkategorier: *språkhandlingar, sociala ramar* och *attityder*. För min avhandling är attityderna den

viktigaste underkategorin men både språkhandlingar och sociala ramar har viktiga inslag som har betydelse för att man ska kunna uppnå syftet med denna avhandling och därför presenterar jag även dem i följande avsnitt.

4.2.1 Språkhandlingar

Språket kan ses som ett medel för handling mellan människor. Den som använder ord har alltid möjligheten att antingen medvetet eller omedvetet förändra något i situationen och påverka omgivningen på något sätt. Den som använder ord utför således en språkhandling. (Hellspong & Ledin 1997:161.) Språkhandlingen kan vara till exempel att varna, föreslå, förklara, hänvisa eller avråda och den uppfyller alltid en social funktion i texten när den samspelar och kommunicerar med läsaren. Om man tar en nyhet som exempel på en text kan dess interpersonella huvudfunktion eller *makrohandling* vara att upplysa och informera läsaren. (Hellspong 2001:45.)

Språkhandlingar kan delas i två olika aspekter. För *allmänna språkhandlingar* kallas de mest grundläggande språkhandlingarna som kan finnas i alla slags texter och som bildar alla våra meningar. De är påstående, fråga, uppmaning, utrop och interjektion. (Hellspong & Ledin 1997:161, Hellspong 2001:46.) Den andra aspekten är *speciella språkhandlingar* som kan finnas bara i vissa sammanhang och inte i alla slags texter. De är exempelvis kritik, komplimang eller hyllning. (Hellspong & Ledin 1997:164.) En språkhandling kan vara både allmän och speciell på samma gång, eftersom till exempel en kritik kan vara språkligt formad som påstående.

För denna avhandling indelar jag de speciella språkhandlingarna vidare till *positiva språkhandlingar* och *negativa språkhandlingar*. De behandlas närmare när resultaten redovisas i kapitel 6. För att nämna ett fåtal är beröm, uppskattning, tack, löfte, komplimang och medgivande exempel på positiva språkhandlingar medan kritik, klander, hot, varning, fördömande, förbud och anklagelse är exempel på negativa. (Hellspong & Ledin 1997:165.) Det är värt att notera att även om det inte finns egentliga värderingar eller attityder i texten kan även positiva språkhandlingar skapa en

klart positiv ton i texten och förmedla därmed en positiv bild till läsaren (Hellspong 2001:47).

Om textens författare ska använda negativa språkhandlingar men inte vill vara så rak på sak kan han eller hon använda olika *sociala strategier* för att dämpa effekten. Den sociala strategi som är av betydelse i denna avhandling heter *försiktighetsstrategi*. Författaren som använder den formar sin text på ett försiktigare sätt och mildrar budskapet. (Hellspong 2001:46.)

4.2.2 Sociala ramar

En viktig del av den interpersonella strukturen är textens inskrivna sociala ram. Den sociala ramen fungerar som en sorts bakgrund för texten och kommunikationen mellan olika parterna. Den är en regi som bestämmer vilka som talar i texten och vilka de talar till. Den bestämmer också relationen mellan dem och hur de presenteras och kommunicerar med varandra i textens värld. (Hellspong 2001:49–50.)

Till den sociala ramen hör parter som *textjaget* och *textduet*. Textjaget är den röst som talar i texten till textduet och som sagt ovan är det viktigt att granska hur textjaget presenteras i texten. Det kan också finnas flera textjag och textdu än bara ett av varje. Då talar de ändå med olika röster i texten. (Hellspong 2001:49.)

Vi kan ta som exempel på olika röster en föreställd tidningstext där ämnet är bakning och intervjuobjektet är en bloggare som skriver om bakning. Journalisten talar i texten med rösten av en informatör. Han berättar hur man går till väga när man bakar. Däremellan finns intervjuobjektets svar och kommentarer där han tar den synvinkeln att alla kan baka och att det inte alls är så svårt. Då talar han i egenskap och med röst av en vän. Om man skulle tillägga texten ett utdrag från en undersökning om bakning skulle också de delarna ha sin egen röst.

När intervjuobjektet refereras eller citeras i texten heter det *inbäddning*. Ett citat kan vara antingen *direkt* eller *indirekt anföring* eller också en mellanform som heter *täckt anföring* där den refererade får sitt eget tonfall och möjligtvis sina egna uttryck fram i inbäddningen och slutligen i texten. (Hellspong 2001:50.)

De sista egenskaperna som ingår i sociala ramar och presenteras här är *sociala figurer*. Trots att de är en del av sociala ramar har de ett klart samband med både retorik och attityder som redovisas härnäst. De uttrycker nämligen en slags attityd när de markerar hållning till det som skrivs i texten. Den figur som vanligen är mest känd är *ironi*. Där kommer hållningen fram genom att textförfattaren säger ett men menar något annat, ofta motsatsen. Avsikten med ironi är att läsaren också ska förstå att författaren har bytt röst och härmar en annan röst när han eller hon skriver ironiskt. Den sociala sidan i ironin kommer fram i och med att innan författaren använder ironi som figur måste han eller hon vara säker på att den kommer att förstås rätt. Användningen av ironi förutsätter således en social gemenskap som har samma värderingar och hållningar. Utan den är ironin inte fattbar för läsaren och den fungerar inte. (Hellspong & Ledin 1997:183.)

Till de sociala figurerna hör också *hyperbol* som betyder överdrift. Den uttrycker också en hållning till det som står i texten och det sociala i hyperbolen är den starka tron på det som den markerar. Textjaget är alltså så säker på sin sak att det till och med kan överdriva. Överdriften tar också läsaren lätt med. Hyperbolens motsats är då underdrift eller *litotes* där textjaget försiktigt uppträder mot textduet. (Hellspong & Ledin 1997:184.)

4.2.3 Attityder

Attityd är det mest centrala begreppet i denna avhandling där hållningar till språklagen står i fokus. Men som det redan har konstaterats är även textens andra strukturella egenskaper värda att ta i beaktande när hållningar undersöks. De förekommer ofta tillsammans med de egentliga attityderna eller om attityderna inte förekommer i texten

kan det trots detta finnas olika typer av de ovan presenterade sociala konstruktioner som avslöjar något om skribentens hållningar.

Attityd betyder inställning till något, det vill säga vad man tycker eller känner inför något. Attityder är av stor betydelse för den sociala verkan texten ger men också för relationen mellan textens deltagare. Om sändaren har en viss attityd till något som talas om måste mottagaren acceptera det för annars kan inte kommunikationen fortsätta. (Hellspong & Ledin 1997:169–170.) I denna avhandling kallas satser som innehåller en direkt attityd till språklagen för *attitydfraser*.

En del av attityderna är värderingar som uttrycks med hjälp av *värdeord* som även kallas *emotiva ord*. De är socialt mycket viktiga eftersom de direkt uttrycker attityder och på sätt och vis alltid försöker påverka läsarens hållningar. Men de är interpersonellt viktiga också därför att textens deltagare kan dela på en värdegemenskap genom värdeorden. Det vill säga att om deltagarna har samma hållning till något bekräftar textens emotiva ord deras samhörighet. Å andra sidan kan sådana värderingar också vara farliga om läsaren inte delar en likadan syn på saken som författaren. Då kan texten i stället skapa motstånd och misstro. (Hellspong & Ledin 1997:170.)

Hellspong och Ledin delar värdeorden till *plusord* och *minusord*. Plusorden uttrycker att författaren uppskattar och gillar det han eller hon talar om medan minusorden uttrycker avståndstagande och ogillande. Exempel på plusord är viktig, fin, bra och snäll och minusord dålig, ful, eländig och oväsentlig. (Hellspong & Ledin 1997:170.)

Hellspong (2001) påpekar ytterligare att även om varje ord har sin grundbetydelse eller *denotation* kan ord ha även bibetydelser eller *konnotationer* och också de kan användas för att förmedla attityder. Konnotationerna kan vara mycket värderande om man tänker exempelvis på ordet "rätta" men man måste komma ihåg att de kan väcka olika slags känslor hos olika individer. Också olika grupper av människor kan uppleva ett och samma ord olika. (Hellspong 2001:47.) Om författaren använder ett ord och betonar en viss konnotation hos ordet kräver detta igen en social gemenskap. Utan en sådan

gemenskap skulle kommunikationens parter nämligen inte fatta det egentliga budskapet som författaren har avsett.

Förutom att texten kan visa en hållning till det som den talar om kan den också visa hållning till sina egna utsagor, alltså den kan markera antingen osäkerhet eller självsäkerhet till sina egna kommentarer. Självsäkerheten eller auktoriteten inför mottagaren kan texten visa genom olika slags *understrykningar* som "det vet man givetvis" eller "jag är helt säker på det". (Hellspong 2001:47.) Sådana här understrykningar berättar ofta om relationen mellan deltagarna. Den som använder understrykningar är i överläge och dominerar på något sätt den andra. (Hellspong & Ledin 1997:171.)

Motsatsen till understrykningar heter *garderingar* och då visar sändaren således osäkerhet mot det som sägs. Det att sändaren inte helt litar på sitt budskap kan markeras på olika sätt. Det kan gälla den textuella strukturen där sändaren inte är så säker på sitt ordval ("han är en riktig gubbjävel, om man kan säga så"). Så kan det också gälla den ideationella strukturen där osäkerheten riktar mot innehållet ("han kanske kommer") eller slutligen den interpersonella strukturen där sändaren inte är helt säker på språkhandlingen ("han lovade nog att vara där"). (Hellspong & Ledin 1997:171.)

Såsom understrykningarna kan också garderingarna berätta om den sociala relationen och makten mellan deltagarna. Den som använder garderingar är ofta den som ligger i underläge och använder dem för att vara försiktig mot den andra parten och för att ge lite mer handlingsutrymme till motparten. En annan synvinkel på garderingar är att även en expert kan gardera sig om han eller hon inte vill verka för tvärsäker på sin sak inför läsaren. (Hellspong & Ledin 1997:171.)

5 DE UNDERSÖKTA TIDNINGSGENRERNA

I detta kapitel presenteras de tidningsgenrer som förekommer i det undersökta materialet. Genrerna i materialet är nyhetsnotis och nyhetsartikel, kulturartikel, bloggtext, debattartikel och krönika. Jag betraktar hur dessa genrer traditionellt ser ut och hur de uttrycker attityder om de över huvud taget gör det. För att man ska kunna tolka resultaten och speciellt jämföra de undersökta genrerna med varandra är det viktigt att veta hurdana de olika genrerna och deras typiska drag vanligtvis är och om det brukar förekomma några attityder i dem. Jag kommer inte att gå så djupt in på genrerna i denna avhandling och betrakta till exempel undergenrer utan lägger huvudvikten på de viktigaste särdragen och den eventuella subjektiviteten eller objektiviteten i huvudgenrerna.

När det gäller att definiera begreppet *genre* har den många definitioner och definitionerna och synsätten på det verkar variera bland olika textforskare:

- Genre är strukturerad, konventionaliserad och igenkännlig kommunikation som har vissa bestämda kommunikativa syften och mål (Bhatia 1994:13–16; Swales 1993:39–41).
- Genrer är relativt etablerade uttryckstyper som tar hänsyn till innehåll, stil och struktur (Bakhtin 1996:60).
- Varje genre innehåller typiska textuala traditioner och interpersonella drag (Threadgold 1989:96,100, se Saukkonen 2001:142).
- Genre är en konventionell textmall som består av komplexa språkliga aktiviteter och som är historiskt utvecklade i språkgemenskaper. De igenkänns av språkbrukarna och de har normerande verkan. (Brinker 1985:124.)

(Se även Saukkonen 2001:142.)

I materialet kommer fram olika slags genrer som alla har sina särdrag och traditioner. Vissa är gamla och andra relativt nya genrer men alla är redan etablerade vilket betyder

att läsaren redan vet vilken slags text det är fråga om innan han eller hon börjar läsa. Saukkonen (2001) påpekar att om genrekonventioner inte fanns skulle vi inte känna igen olika genrer och kunna skilja dem från varandra. Om vi för sin del inte kände igen olika texter skulle inte heller genrer finnas. (Saukkonen 2001:170.) Det är således en livsbetingelse för genrer att läsarna känner igen dem och för att känna igen dem behöver texterna ha vissa typiska och igenkännliga drag som är synliga i dem.

Fast texterna inom en genre har vissa traditioner kan de också vara ganska olika från varandra beroende till exempel på innehållet, skribenten och mediet. Å andra sidan har alla genrer vissa typiska drag som också brukar vara typiska inom en annan genre. Detta leder till att genrer kan överlappa något och gränserna vara oklara. (Saukkonen 2001: 165–166.) Detta kan naturligtvis göra läsarens uppgift lite problematisk. Jag antar ändå att tidningsgenrer är något mer traditionella än många andra genrer och därför tror jag att gränserna är tydligare. Om det är så försöker jag ta reda på och också ta hänsyn till problematiken när jag senare tolkar resultaten.

5.1 Indelning i genrer

I detta kapitel förklarar jag kort hur jag har gjort indelningen av de utvalda tidningstexterna i genrer. Den absolut största mängden av texterna är lätt att dela i genrer men i vissa fall är det också lite problematiskt. Två texter har dessutom sådana specialdrag att de inte kan delas in i någon av de vanligaste genrererna utan de betraktas här separat. I slutet av kapitlet kan man betrakta antalet tidningstexter i varje genre i tabell 3.

Det är många texter i materialet som tydligt visar vilken genre de hör till. Ett exempel på sådana är en text där det under rubriken står direkt ordet *krönika*. Många undersökta texter har en sådan där beteckning under rubriken och dessa texter är naturligtvis lätta att känna igen. Ett annat exempel är en text som har publicerats i en viss avdelning i tidningen, till exempel i nyhetsavdelningen. Då är det relativt klart att det handlar om en nyhet fast det också finns undantag. Till exempel i kulturavdelningen är det inte så klart

vilken genre texten hör till och då gäller det att analysera texten närmare för att man ska kunna placera den i den rätta genregruppen.

I kulturavdelningen klassificerades några texter som nyheter, debattartiklar och krönikor men den största mängden som kulturartiklar. Formen i en kulturartikel är friare än i en nyhet och den behöver inte sträva efter objektivitet. I nyhetsavdelningen är alla texter nyhetsartiklar eller kortare och mer kompakta nyhetsnotiser. Notiser finns bara tre, nyhetsartiklar betydligt mer i alla undersökta tidningar, sammanlagt 15 stycken. Kulturartiklar finns färre, nämligen sex stycken i hela materialet. Bland texterna finns tre bloggtexter vilka är färdigt benämnda av tidningen och därför lätta att klassificera.

Den största delen av debattartiklar har också beteckningen *debatt* eller *kulturdebatt* färdigt angiven under rubriken och de som inte har det klassificeras som debattartiklar på grund av att de svarar på någon då pågående debatt. Tillsammans är debattartiklar 12 stycken. När det gäller krönikor är den största delen av dem texter från Svenska Dagbladets *Språkspalt* varav vissa är märkta som krönikor och därför klassificeras också de övriga som krönikor. Dessutom finns det tre texter som genom textanalys kan kategoriseras som krönikor. Krönikor finns alltså sammanlagt sju stycken i materialet.

Två av texterna är speciellt svåra att klassificera. Den ena är en text som är publicerad i Dagens Nyheters Stockholm-avdelning som heter STHLM. Den liknar nyhetsnotis till innehållet men innehåller också klar värdering och talspråkiga drag som för sin del inte tillhör en nyhet. Trots det har texten klassificerats som nyhetsnotis i denna avhandling. Den andra texten är publicerad i Aftonbladets kulturavdelning och texten handlar om kulturminister Lena Adelsohn Liljeroths nyårslöften och -önskningar. Texten har drag från en krönika och nästan från ett tal och därför har den här klassificerats som krönika som öppet får visa författarens egna tankar. Slutligen har antalen olika tidningstexter redogjorts för i tabell 3.

Tabell 3 Antal undersökta texter per genre och tidning

Tidning	Nyhets- notis	Nyhets- artikel	Kultur- artikel	Bloggtext	Debatt- artikel	Krönika	Sammanlagt
DN	2	3	0	0	0	1	6 13 %
AB	0	4	0	0	1	2	7 15 %
Expressen	0	2	0	0	0	0	2 4 %
SvD	1	6	6	3	11	4	31 67 %
Sammanlagt	3 7 %	15 33 %	6 13 %	3 7 %	12 26 %	7 15 %	46 n. 100 %

5.2 Nyhetsartikel och nyhetsnotis

Nyheter har skrivits redan i många århundraden och nyheterna brukar vara det viktigaste och mest omfattande innehållet i en tidning. En nyhet är säkert också den tidningsgenre som läsarna lättast och snabbast känner igen för nyheter hävdas vara den mest lästa genren och den har också kallats för "det moderna samhällets typiska berättelse" (Hellspong & Ledin 1997:104–105). Även i mitt material gör nyheter en stor grupp bland de undersökta genrerna.

Förutom de egentliga nyhetsartiklarna som finns inne i tidningarna har jag också tagit med i undersökningen nyhetsnotiser som berättar nyhetens kärninformation mycket kortfattat. Notiser innehåller vanligtvis inte mer än tio rader text och de är oftast osignerade. Även om många underskattar notiser och deras betydelse visar statistiken att de i själva verket ofta är det mest lästa materialet i tidningen. (Amnestål et al. 1999:119.)

En nyhet berättar både sakligt, realistiskt och sammanfattande om de senaste händelserna eller företeelserna och det viktigaste berättas alltid först i texten: Vad har hänt? När och var hände det? Vem hände det? Sedan fylls upp resten med kontexten och det tidigare som har lett till dessa händelser: varför det hände och vilka konsekvenser

det har. Texttypen är som regel berättande och syftet informerande. Tidpunkterna och platserna meddelas mycket exakt och man kan konstatera att exaktheten samt den temporala aspekten och de kausala förhållandena är viktiga i nyheter. (Saukkonen 2001:154–156.)

Amnestål et alii (1999) konstaterar att nyheter inte alltid behöver skrivas om oväntade och plötsliga händelser som olyckor utan publicering av en nyhet kan också vara ett slutresultat av en lång process. Det kan till exempel gälla ett offentliggörande av en parlamentarisk utredning eller en forskningsrapport vilket också är ämnet i många av de undersökta nyhetsartiklarna. Många gånger får också makthavares och opinionsbildares åsikter nyhetsvärde i tidningar. En nyhet har enligt Amnestål et alii (1999) många möjliga kriterier:

- något som läsaren tidigare inte visste
- något som läsaren har behov, nytta eller nöje av att få veta
- en ovanlig, nyss inträffad händelse
- en process som får konsekvenser för många
- en åsikt som kan leda till konsekvenser för läsaren eller delar av läsekretsen
- beslut som har betydelse för läsaren
- människors upplevelser, som läsaren kan identifiera sig med
- något överraskande som griper tag i läsaren
- nyheten är exklusiv för den egna tidningen

(Amnestål et al. 1999:70–71)

Nyheten strävar alltid efter objektivitet. Den som skriver nyheter kan inte direkt komma fram med sin egen åsikt eller attityd till innehållet. (Saukkonen 2001:61.) En av normerna gällande nyheter är att berätta om händelserna så ytligt att de i princip kan bevisas av vem som helst. Utöver objektivitet gör det nyheten trovärdig och pålitlig. Normalt betraktar nyheten således världen utifrån utan att gå för nära in i händelserna. Om den skulle betrakta företeelser och deras bakgrund djupare skulle det lätt leda till ett mer subjektivt synsätt. (Saukkonen 2001:156.)

Enligt Saukkonen (2001) är det ändå relativt om en text lyckas innehålla alla sina speciella drag som förväntas av dess genre. Det vill säga att också objektivitet är relativ. När det gäller attityder är inte ens de traditionellt objektiva texterna aldrig helt fria från attityder. Också en nyhet kan ofta innehålla vissa motiveringar som kan vara implicita.

Skribenten anger i princip alltid sin uppfattning om företeelsens eller händelsernas pålitlighet. Om pålitligheten inte är framlyft och explicit skriven i texten får läsaren anta att skribenten håller textens värld verklig och sann. En sådan här situation gäller vanligtvis just nyheter. (Saukkonen 2001:170.)

Ett annat av Saukkonens (2001) exempel på dold subjektivitet är att den händelse som texten handlar om ofta har värderats som positiv bara genom att den har tagits upp som nyhet och publicerats. Händelsen som anses som obetydlig lönar sig inte att publiceras. Det som gäller pålitligheten, gäller också värderingen: om värdering inte uttryckligen visas i texten tolkas skribentens attityd till händelsen som positiv. (Saukkonen 2001:170.) Amnestål et alii (1999) tillägger att all journalistik innehåller val. När man skriver en text gör man åtminstone val av innehåll, metod och form. Och alla de här valen bygger på värderingar som delvis är medvetna och delvis omedvetna men alla till en viss nivå subjektiva. (Amnestål et al. 1999:16.)

Om nyheten innehåller argumentation är den vanligtvis någon annans än skribentens, till exempel intervjuobjektets. Därigenom behåller texten sin huvudsakliga objektivitet. Å andra sidan är det alltid skribenten som beslutar ur vilken synvinkel han eller hon använder materialet till hands. Det leder till att skribenten har en möjlighet att få med en mycket klar subjektiv hållning men genom någon annans ord. Även om den citerade texten inte är skribentens egen, bör man komma ihåg att den alltid har valts till att vara med. (Saukkonen 2001:154–156.)

5.3 Kulturartikel

Enligt Saukkonen (2001) är en *artikel* en allmän och omfattande textgenre. Den betraktar företeelser från längre och vidare håll än en nyhet. (Saukkonen 2001:172.) I mitt material är alla artiklar hämtade från kulturdelen av tidningarna för att artiklarna med temat språklag verkar ingå dit i varje undersökt tidning. Därför nämns de här som kulturartiklar för att undvika att de blandas ihop med de andra tidningsartiklarna som

behandlas i denna avhandling. Syftet med de undersökta kulturartiklarna växlar mellan att vara underhållande, informerande eller bådadera.

Larsson (1986) indelar kulturartikeln i fackartiklar som liknar reportage men som inte alltid passar in i definitionen på ett reportage. Således behöver en fackartikel inte handla om något självupplevt med bestämda tider och platser angivna i texten. Fackartiklarna skrivs av journalister som mer eller mindre är insatta i sina specialämnen, i detta fall i kultur, och de skrivs på dagstidningarnas specialavdelningar, alltså på kulturredaktioner. (Larsson 1986:123.)

Om man jämför en kulturartikel med en nyhet är kulturartikeln mycket friare än nyheten. En nyhet försöker så gott som möjligt presentera världen som den är medan en kulturartikel tar friheter. När skribenten skapar en kulturartikel, eller varför inte en ledare, kommer han eller hon bearbeta och nästan manipulera världen som texten berättar om. Skribenten får alltså skapa sin egen värld till kulturartikeln och berätta om händelserna i sin egen valda ordning och göra texten så lång man vill. (Saukkonen 2001:67–68.)

Gentemot en nyhet innehåller en kulturartikel ofta abstrakta begrepp, är ospecifik och oexakt. Också den temporala dimensionen kan vara mycket längre än i nyheten. Språket i en kulturartikel är friare än i en nyhet men inte så fritt som till exempel i en bloggtext och texttypen är oftast beskrivande men kan också vara berättande. När det gäller attityder och värdering kan en kulturartikel innehålla dem och således vara subjektiv. Det vill säga att skribenten får visa sina åsikter i texten även om de inte vanligtvis kommer fram så rakt som till exempel i en debattartikel. (Saukkonen 2001:161–163.)

5.4 Bloggtext

En blogg är en webbplats som skribenten uppdaterar genom att skriva nya inlägg och publicera dem. En bloggtext är i denna undersökta grupp av genrer en relativt ny företeelse. Bloggar har nog funnits redan på 1990-talet men om man jämför dem med

till exempel nyheter som har skrivits redan i århundraden, är fenomenet nytt och verkar öka i popularitet.

Tidigare hade speciellt ledare, politiker och andra inflytande personer bloggar men nuförtiden är bloggandet mycket vanligt hos helt vanliga människor som skriver till exempel om sina idéer och tankar, vardag, livsstil och hobbyer. Naturligtvis har ledare och politiker fortfarande sina bloggar såsom tidningar, företag och organisationer men i synnerhet antalet bloggar skrivna av privatpersoner verkar bli större. Bloggtexter är de enda av de undersökta texter som enbart publiceras på internet och inte alls i pappersversionen av tidningen.

Generellt är bloggtexterna ganska korta och informella med subjektiva tankar och värderingar av omvärlden. Texttypen är oftast beskrivande och språket brukar vara vardagligt och lättsamt. (Grefveberg 2006:2,8.) En viktig del av bloggandet är också samtalet med läsarna. En blogg har normalt en stadig läsarkrets som följer bloggen och deltar i den genom att lämna kommentarer som bloggaren sedan svarar på. (Grefveberg 2006:15.)

Blood (2002), expert på bloggandet, brukar indela olika slags bloggar i tre kategorier: *dagbok*, *anteckningsbok* och *filter*. Med dagbok avser hon en blogg som ofta uppdateras med korta, spontana och personliga inlägg. En anteckningsbok har vanligtvis längre texter och mer innehåll. Bloggen är ibland personlig och ibland mer fokuserad på omvärlden. En bloggare som skriver en blogg i anteckningsbokkategorin vill nå läsare med sina texter. Slutligen menar Blood att filter är en bloggtyp som fokuserar mest på omvärlden och skribenten vill komma fram med sina åsikter och idéer och stödja dem med korta texter och länkhänvisningar. Filterbloggare skriver ofta om ett specifikt ämne. (Blood 2002:6.)

En bloggtext i denna avhandling representerar Svenska Dagbladets språkblogg skriven av språkkonsulten Ylva Byrman. I materialet finns tre inlägg som alla representerar typen filter med fokus på språk. Syftet med Byrmans bloggar verkar enligt det undersökta materialet vara både att underhålla och väcka opinion.

5.5 Debattartikel

Som jag redan nämnde i inledningen har språklagen varit ett hett diskussionsämne speciellt under åren före lagens införande. Det syns också i mitt material där cirka en fjärdedel av texterna är debattartiklar. Det har debatterats för och mot i många forum men Svenska Dagbladet är den tidning i materialet som innehåller den absolut största mängden av debattartiklar.

I just Svenska Dagbladet finns det både vanliga debattartiklar och sådana som har benämnts som kulturdebattartiklar. Även om innehållet kan variera något i artiklarna är genren i alla fall densamma och jag antar att objektiviteten inte beror på innehållet utan just formen, det vill säga genren. För den skull analyseras de alla under benämningen debattartikel.

En annan modifikation med genrerna i Svenska Dagbladet gör jag med en sida som kallas för Brännpunkt. Den finns bredvid ledarsidan och innehåller en större debattartikel skriven av en politiker eller en expert på någon bransch. Även om debattartikeln har nämnts olika på grund av att den finns på en specialplats i tidningen och har ett aktuellt tema, analyserar jag den i varje fall som en helt vanlig debattartikel i denna avhandling. Genren avgör också i detta fall.

Som genre är debattartikel en argumenterande text där skribenten försöker påverka och övertyga läsaren. En debattartikel liknar en insändare men brukar vara längre, sakligare och syftad till en större publik. Den har också högre krav på språket och argumentationen än insändaren. (MacDowall 2012.) En debattartikel kan svara på en annan artikel och delta i en pågående debatt eller börja en helt ny diskussion om ett aktuellt ämne.

Debattartikelns skribent försöker påverka genom förargument eller motargument och slutligen genom att motbevisa de argument som skribenten motsätter sig. En debattartikel innehåller en klar tes som sammanfattar skribentens tankar och åsikter kring ämnet. Artikeln innehåller således subjektivitet eftersom man kommer fram med

sina egna åsikter och försöker väcka opinion bland läsarna. (Stam 2012.) Ofta berättar man vad som är fel med någonting och vad som borde göras åt det. Därför är det klart att värderingar och attityder lätt kommer fram.

5.6 Krönika

Enligt språkforskaren Olle Josephson (2009) är krönika en genre som är lätt att blanda ihop med andra genrer som kolumn, kåseri, essä, kommentar eller till och med blogg. Han konstaterar att en kolumn möjligen har en lite lättare stil än krönikan medan en essä brukar vara allvarligare än en bloggtext. (Josephson 2009.)

Definitionen av krönika lyder enligt Josephson så att krönikor är "*kommenterande, personligt hållna men ändå sakinriktade tidningstexter*". Ordet krönika i denna mening är relativt nytt men en likadan stil har det funnits i andra texter redan förut, speciellt i kåserier för femtio år sedan. Uttryckssättet har således bytt genre från kåseri till krönika. (Josephson 2009.)

Det finns krönikor i de flesta tidningarna nuförtiden och de har oftast en egen plats i tidningen där de publiceras varje gång med ett nytt ämne och en ny text. Krönikörer är inte alltid journalister utan kan också vara till exempel kända personer, politiker eller experter på det område de skriver om.

En krönika skrivs ofta om aktuella händelser eller intressanta fakta. Den brukar inte vara längre än en sida och har vanligtvis skribentens signatur och bild överst eller nederst i spalten. Texttypen brukar vara beskrivande. Syftet är vanligen att underhålla och stilen till och med lätt ironisk, såsom i kåserier. I texten presenterar skribenten ofta sina iakttagelser eller några viktiga fakta som sedan förklaras lite närmare och kanske jämförs med en annan händelse. Slutligen kommer slutsatserna där skribenten kan ge sina goda råd till läsaren om ämnet. (Josephson 2009.)

När det gäller språket kan det vara nästan hurdant som helst om man bara kommer ihåg att inte använda för mycket av speciella stilar utan ändå hålla texten saklig. Krönika kan innehålla fackspråk, vardagligt språk och slang. Man kan även komma på sina egna ord. Det betyder att skribenten får göra texten personlig och intressant. När stilen och uttryckssättet är fria är det också helt acceptabelt att vara subjektiv och värderande. Josephson rekommenderar till och med att skriva sin egen åsikt i en krönika som ett faktum. (Josephson 2009.)

I mitt material finns de flesta krönikor i Svenska Dagbladet och samtliga publiceras under rubriken Språkspalten. Det var enkelt att känna igen texter som krönikor eftersom det står både genrebeteckningen krönika och namnet Språkspalten direkt vid skribentens namn och bild.

5.7 Sammanfattning av genredragen

Det finns många likheter och olikheter i genrerna som har presenterats ovan och det kan man också se i tabell 4 nedan. Det som har konstaterats är att många genrer har liknande egenskaper och det är ibland svårt att veta vilken genre en text representerar (Saukkonen 2001:165–166). Genrer som är lika varandra är enligt Josephson (2009) till exempel krönika och bloggtext som alla har som syfte att underhålla läsaren (Josephson 2009). Naturligtvis har nyhetsartiklar och nyhetsnotiser också många likheter, nämligen de båda har som syfte att informera läsaren om aktuella händelser och företeelser.

En annan synpunkt enligt Saukkonen (2001) är att ingen skribent kan åstadkomma en verklig och fullständig objektivitet men man kan dela texterna till de som strävar efter objektivitet och de som är öppet subjektiva (Saukkonen 2001:181). De genrer som strävar efter objektivitet är nyhetsartikel och nyhetsnotis medan alla övriga här undersökta genrer har möjligheten att vara subjektiva.

Man skulle kunna indela genrerna i grupper också enligt språket och stilen i texterna. De som brukar vara formella till språket är nyhetsnotis och nyhetsartikel. Kulturartikel

och krönika är informella och bloggtexten ibland till och med vardaglig. När det gäller texttyper är nyheter oftast berättande medan kulturartiklar, krönikor och bloggtexter är huvudsakligen beskrivande. Debattartiklar brukar vara argumenterande. I tabell 4 nedan kan man se de olika egenskaper som varje genre som regel har.

Tabell 4 Sammandrag av genredragen

Drag	Nyhets- notis	Nyhets- artikel	Kultur- artikel	Bloggtext	Debattartikel	Krönika
Antal i materialet	3	15	6	3	12	7
Tidningar	DN, SvD	DN, AB, Exp, SvD	DN, AB, Exp, SvD	SvD	AB, SvD	DN, AB, SvD
Strävar efter objektivitet	Ja	Ja	Nej	Nej	Nej	Nej
Texttyp	Berättande	Berättande	Beskrivande	Beskrivande	Argumenterande	Beskrivande
Språk och stil	Formell, exakt	Formell, exakt	Informell, oexakt	Vardaglig	Informell	Informell, också vardaglig
Innehållet	Aktuella händelser eller företeelsen	Aktuella händelser eller företeelsen	Vad som helst	Vad som helst	Vanligen aktuellt	Aktuella händelser, intressanta iakttagelser
Syfte	Informera	Informera	Underhålla, informera	Underhålla, väcka opinion	Väcka opinion	Underhålla

6 ANALYS OCH RESULTAT

I detta kapitel presenteras resultaten och berättas mer om analysen. Jag behandlar varje genre separat för att kunna föra fram skillnaderna mellan de olika genrerna när det gäller attityderna till språklagen. Även de eventuella skillnaderna mellan de undersökta tidningarna betraktas. I slutet av kapitlet sammanfattar jag resultaten.

När det gäller innehållen i tidningstexterna sammanfattas de kort i varje delkapitel men mer ingående kan de betraktas i bilaga 5. Samma gäller för attityduttrycken, det vill säga attitydfraserna och de emotiva orden (se 4.2.3). I delkapitlen redogör jag för om uttrycken är positiva eller negativa och sammanfattar hurdana de är. De fullständiga listorna över attitydfraserna och de emotiva orden om språklagen finns som bilagor 6, 7 och 8 i slutet av avhandlingen.

6.1 Nyhetsartiklarna

Materialet innehåller 15 nyheter varav två är från Exp, tre från DN, fyra från AB och sex från SvD. Nyhetsartiklarna är den enda kategori som har texter från varje undersökt tidning och antalet texter är också ganska jämnt fördelat mellan tidningarna. Att alla tidningar har valt att publicera nyheter om språklagen har ämnet bedömts att vara viktig för läsarna.

De fyra tidningarna har publicerat sammanlagt sex nyheter 2002–2003, tre nyheter 2008 och sex nyheter 2009–2010. De första sex nyheterna har publicerats runt 2002 då *Mål i mun* kom ut, de följande tre runt 2008 då *Värna språken* publicerades och slutligen har de sex sista publicerats runt 2009 då *Språk för alla* lades fram samt själva språklagen trädde i kraft.

Av tabell 5 kan man se att språklagsprocessens början och slut har väckt mest intresse i tidningarna när det gäller nyhetsartiklar. Dessutom har morgontidningarna publicerat

nyheter däremellan, det vill säga år 2008 då betänkandet *Värna språken* lades fram. Av morgontidningarna är det SvD som har visat mest intresse för lagen och av kvällstidningarna är det AB. I materialet finns det inga nyheter om propositionen *Bästa språket* som kom ut 2005.

Tabell 5 Publiceringsår av de undersökta nyheterna

Tidning	2002–2003 (Mål i mun)	2008 (Värna språken)	2009–2010 (Språk för alla, språklagen)
SvD	2	2	2
AB	2	0	2
DN	1	1	1
Exp	1	0	1

De nyheter som har publicerats före lagens införande berättar om betänkandena och propositionen och de nyheter som har publicerats efter lagens införande berättar alla om brott mot språklagen. Dessa nyheter berättar vad som har anmälts till justitieombudsmannen (JO), vem som har anmält eller vad som är JO:s bedömning. När man betraktar attitydfraserna förhåller sig sex stycken positivt till lagen, betänkandena eller propositionerna och tre kritiserar betänkandet *Mål i mun*. Dessa har publicerats före lagens införande. Av de nyheter som har publicerats efter att lagen hade trätt i kraft kritiserar fyra det hur lagen fungerar och två har inga direkta attityder.

Nyheten om kritiken mot *Mål i mun* är nästan likadan i DN, AB och Exp och nyheten om regeringskansliets engelskspråkiga e-postadresser är nästan likadan i DN, AB och SvD. Dessa nyheter har kommit från Tidningarnas Telegrambyrå (TT) och det varierar lite hur tidningen eller journalisten har behandlat TT:s nyhet. Vissa har bara lagt till mellanrubriker medan andra har tagit bort hela kapitel från TT-nyheten. SvD har valt att inte publicera kritiken mot *Mål i mun* och Exp har valt att inte publicera nyheten om regeringskansliets e-postadresser. Utöver dessa nyheter har SvD valt att publicera två nyheter av TT vilket någon annan tidning inte har gjort. De behandlar *Mål i mun* och *Värna språken*.

Anmärkningsvärt är att de sex nyheter gällande kritiken mot *Mål i mun* å ena sidan och regeringskansliets e-postadresser å andra sidan nästan helt utgör den grupp av nyheter som kritiserar något av betänkandena eller lagen. Utöver dessa finns det bara en nyhet i materialet som förhåller sig negativt till lagen och den berättar också om regeringens e-postadresser men först efter det att JO hade bedömt dem vara olagliga.

Alla undersökta nyheter har som syfte att vara informerande såsom de också borde ha enligt genreddefinitionen. Journalister som har skrivit de undersökta nyhetsartiklarna är alla olika om man inte räknar med TT. Andra sändare, det vill säga de som har blivit intervjuade, är för sin del samma i många nyheter. I fem nyheter har antingen Bengt-Åke Nilsson eller Åke Gustavsson intervjuats. Gustavsson var ordförande i den parlamentariska kommittén som lade fram *Mål i mun* och Nilsson var den särskilde utredaren i gruppen som utarbetade *Värna språken*. Båda männen talar naturligtvis för lagen vilket deras utredningar också gör. I fem nyheter får Olle Josephson säga vad han tycker om lagförslagen och i två nyheter får Per-Åke Lindblom ordet. Josephson är före detta chef för Språkrådet och numera docent i nordiska språk och Lindblom är talesman för nätverket Språkförsvaret som ivrigt ville införa en språklag i Sverige. Både Josephson och Lindblom har varit aktiva i att tala för språklagen men också i att kritisera och pröva lagen genom att anmäla missförhållanden och brister till JO.

Alla dessa fyra citerade män har den sociala rollen av en expert i de nyheter där de får ordet. Läsaren har det lätt att tro vad de säger för att det klart kommer fram att de vet vad de talar om. Speciellt Josephson har som vana att använda mycket fakta som underlag för vad han säger och detta påverkar säkert läsaren. Dessa nyheter där männen citeras är sammanlagt tio stycken, det vill säga två tredjedelar av alla undersökta nyheter. I fem av dem påverkar männen till den övergripande hållningen och får nyheten att vara positiv till lagen. I de övriga fem är kritiken i huvudrollen. SvD har sammanlagt sex nyheter om språklagen i materialet och i alla dessa har någon av männen intervjuats. Exp har inga nyheter med anföringar från männen och AB och DN har både och.

När det gäller inbäddningar i det undersökta materialet innehåller alla utom en dem. Den största delen av direkta attityder i nyheterna kommer fram genom inbäddningar. Citat är det absolut populäraste sättet att få någon annan sändares än journalistens hållningar in i en nyhet. Av de 125 stycken inbäddningar som nyheterna innehåller är till och med 95 stycken citat. Dessutom finns det 30 referat i texterna. I många nyheter har någon intervjuats för att skaffa bakgrundsinformation och dessa intervjuobjekt får oftast tala genom citat. De kan citeras till exempel därför att det är det lättaste sättet att få in objektets egna budskap in i nyhetsartikeln. Genom att använda citat undviker journalisten att referera objektet och avslöja något av sin egen hållning.

13 av de 15 undersökta nyheterna har en majoritet av negativa språkhandlingar och procenttalen är mycket stora, sju nyheter har mer än 80 procent negativa språkhandlingar (se 4.2.1). De två övriga som har majoriteten av de positiva språkhandlingarna har publicerats i SvD. I nyhetsartiklarna behandlas språklagsinförandet alltså oftast från en negativ synpunkt och även i de nyheter som förhåller sig positivt till lagen berättar sändarna vad som är dåligt med situationen och vad som borde förbättras. Det finns alltså många sändare som behandlar de eventuella hoten och engelskans negativa påverkan och på detta sätt motiverar varför språklagen behövs:

- (1) Inget språk ska få breda ut sig på ett annat språks bekostnad. (DN 18.3.2008)
- (2) Lagen kan behövas eftersom svenskan ligger risigt till. (AB 3.4.2002)
- (3) – Om man konsekvent ersätter svenska beteckningar med engelska så utarmas det svenska språket. Det signalerar att svenska inte duger, säger Per-Åke Lindblom [...] (AB 23.7.2009)
- (4) Bakgrunden är att det svenska språket är på väg att trängas ut av framför allt engelskan inom en rad områden, inte minst inom forskning och högre utbildning. (SvD 18.3.2008)
- (5) – Svenskan riskerar att förlora domän, särskilt på de högre utbildningarna och i forskning, i synnerhet på de naturvetenskapliga, medicinska och tekniska områdena, säger utredaren Bengt-Åke Nilsson. (SvD 18.3.2008)

Även de emotiva orden i nyhetsartiklarna är negativa och nio nyheter av femton har mer minusord än plusord (se 4.2.3). När det gäller de emotiva orden om själva lagen

innehåller alla nyheter däremot sammanlagt 28 plusord och 17 minusord. Plusord om lagen finns nästan två gånger mer än minusord men en majoritet av plusord om lagen förekommer bara i fyra nyheter medan en majoritet av minusord förekommer i fem nyheter. De resterande sex nyheterna innehåller antingen inga emotiva ord om själva lagen eller har 50 procent plusord och 50 procent minusord i texten. Alla emotiva ord om lagen finns listade i bilagorna 7 och 8.

Skälen till att nyheterna innehåller mer minusord i allmänhet är sannolikt samma som skälen till majoriteten av de negativa språkhandlingarna. Många av minusorden är förknippade just med eventuella hot mot svenskan som i dessa exempel: *förlora, domänförluster, problem, smyganglifisering, konkurreras ut, oroas, försvagats, utslagen, hotas, slås ut, riskerar*. SvD utgör också här ett undantag och två tredjedelar av SvD-nyheter har mer plusord än minusord. Man kan således konstatera att SvD har behandlat språklagsnyheter från en positivare synvinkel än de andra tre tidningarna.

Den största delen av attitydfraser och också andra direkta attityder som inte har med själva lagen att göra är inbäddningar i nyhetstexterna men även journalister kommer med egna attityder i några texter. Fem gånger skriver journalisten att engelskan hotar svenskan och två gånger att lagen kommer att rädda svenskan. Indirekta attityder är däremot avsevärt vanligare i de undersökta nyheterna än direkta vilket man lätt kan tro eftersom nyheterna som genre strävar efter objektivitet. De indirekta attityderna kommer fram i materialet exempelvis genom antagningar i val av intervjufrågor:

(6) Varför behövs en språklag? (DN 18.3.2008)

(7) Vilken har sämst slogan? (AB 23.7.2009)

I den första frågan antar journalisten att en språklag behövs och i den andra att de engelskspråkiga sloganerna är alla dåliga. Journalistens indirekta attityd kan också komma fram genom strukturen i nyheten. Journalisten har valet av vilka som får ordet och i vilken ordning. Det finns ett exempel på detta i en SvD-nyhet där Lars Melin intervjuas. Melin talar öppet mot lagens införande och han får presentera sina synpunkter i mitten av nyheten medan texten börjar och slutar med att språklagen

behövs. Början och slutet har mer vikt än mitten av texten och det är mest sannolikt att läsaren kommer att minnas just de delarna av texten.

Ett annat exempel på textens byggnad när det gäller indirekta attityder är en Exp-nyhet där rubriken och nästan alla mellanrubriker i texten är inom citattecken. Rubrikerna är tagna från en persons förklaring varför han har anmält Kristianstad till JO för brott mot språklagen:

(8) "Kristianstads kommun-slogan är olaglig" (Exp 20.11.2009)

(9) "Ska använda svenska" (Exp 20.11.2009)

(10) "Gått lite för långt" (Exp 20.11.2009)

Att journalisten eller tidningen har satt rubrikerna inom citattecken känns som om de vill signalera att de inte håller med. Vanligtvis brukar rubrikerna inte sättas inom citattecken och denna nyhet var den enda av alla undersökta texter som har rubriker inom citattecken. De är således noggrannt markerade som inbäddningar. Ett skäl till detta kan vara att de inte vill ta risken att läsarna tror att det är tidningens egen hållning och vill betona att det är sagt av någon annan än journalisten. Intressant i detta fall är att i slutet av nyheten får kommunens informationschef ordet och försöker motbevisa brottet mot språklagen. Också henne har citerats till en mellanrubrik i slutet men där utan citattecken. Möjligen avslöjar denna rubrik journalistens eller tidningens riktiga hållning till saken:

(11) Påverkar inte (Exp 20.11.2009)

I en av AB:s nyheter använder journalisten inte den kod som man har vant sig vid i en nyhet utan använder ganska talspråkliga uttryck. Talspråkligheten kan påverka läsaren på det sättet att texten ger ett lustigt intryck och läsaren kan tänka att journalisten inte tar ämnet på allvar:

(12) Språkvetarna **går till attack** mot Stockholm. (AB 23.7.2009)

(13) För nätverket Språkförsvaret **är det lingvistiska måttet rågat** för länge sedan. (AB 23.7.2009)

(14) Om JO håller med om att Stockholm **slösar med engelskan** på ett lagvidrigt sätt, finns det många andra exempel som Per-Åke Lindblom skulle vilja **sätta tänderna i**. (AB 23.7.2009)

Ett annat alternativ är att talspråkligheter väcker uppmärksamhet och får läsaren att intressera sig av nyheten. Talspråkliga uttryck kan även påverka på det sättet att läsaren har det lättare att förstå vad texten handlar om. (Koivisto 2011:97.)

I vissa nyheter försöker läsaren påverkas på andra sätt, till exempel med försiktighet eller liten påtryckning. Ett exempel på försiktighetsstrategin (se 4.2.1) förekommer i de tre likadana TT-nyheterna om regeringskansliets e-postadresser. Där underskattar Olle Josephson sin JO-anmälan genom att referera till den som *en enkel liten skitfråga* och förklarar att syftet har varit att pröva lagen:

(15) – Det här är en enkel liten skitfråga med stort symbolvärde. (SvD, AB, DN 29.7.2009)

(16) – [...] syftet med min JO-anmälan är att pröva hur starkt det här redskapet är [...] (SvD, AB, DN 29.7.2009)

I dessa citat är Josephson försiktig och det kommer fram att han inte vill vara krånglig eller förorsaka problem utan att han bara vill pröva lagen med en sådan här liten fråga som inte har så mycket annan betydelse än symbolisk. Han använder försiktigheten möjligen för att inte se ut som en arrogant expert och för att få läsaren på sin sida. Josephson fortsätter med en retorisk fråga som får läsaren att inse skälet till anmälan:

(17) I sin anmälan skriver Josephson att det måhända kan vara motiverat med en engelskspråkig adress, men frågar sig samtidigt om socialdepartementet.se skulle vara svårare att förstå än social.ministry.se. (SvD, AB, DN 29.7.2009)

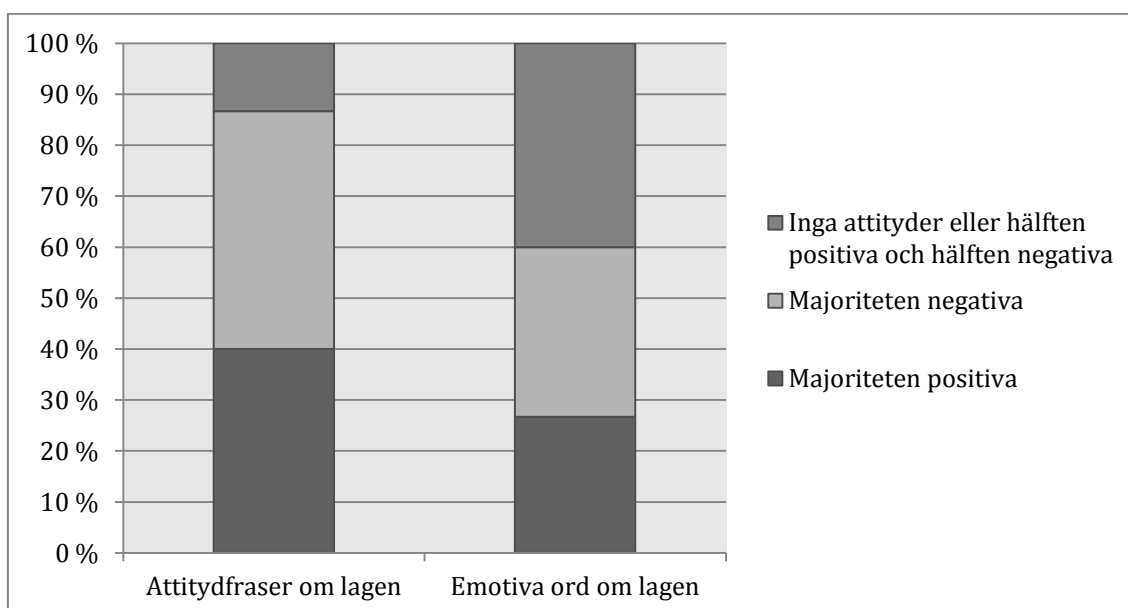
Här förmildrar Josephson det att han överhuvudtaget hade anmält regeringskansliet genom att säga att en engelskspråkig adress kan vara motiverad. Genom att säga det ser Josephson inte ut för säker på sin sak utan tar läsaren på något sätt med när han ställer den retoriska frågan som alla kan svara på. Han får alltså läsaren på sin sida.

Försiktigheten är ett sätt att försöka påverka läsaren men sändaren kan också försöka påtrycka och påverka på det sättet. Ett exempel på påtryckningen förekommer i samma e-postadressnyhet där Josephson slutar med sin försiktighetsstrategi tvärt och säger:

(18) – Om inte JO uttalar att regeringen måste ändra på det här och om regeringen inte ändrar på det måste man nästan dra slutsatsen att det är en skenlagstiftning. (SvD, AB, DN 29.7.2009)

Detta känns lite som ett hot mot JO men troligtvis använder Josephson detta starka språk för att väcka läsaren och avsluta sin intervju med att säga att det är ett viktigt och symboliskt ärende att anmäla även om själva frågan inte har så mycket betydelse. Josephson förmildrar ändå meningen med ordet *nästan* som hänvisar till att han kanske inte menar allvar när han säger att *det är en skenlagstiftning*.

Slutligen när båda attityduttrycken betraktas kan det konstateras att det finns mer nyheter som har en majoritet av något av de negativa attityduttrycken än det finns sådana som har en majoritet av något av de positiva uttrycken (se figur 1). Nyheterna som kategori förhåller sig således negativt till lagen. Det är inte överraskande när det gäller nyhetsartiklar att det också finns en stor mängd sådana texter som inte innehåller attityder eftersom en nyhet traditionellt är en text som sträver efter objektivitet (se 5.2).

Figur 1 Attityduttrycken i nyhetsartiklarna.

6.2 Nyhetsnotiserna

Nyhetsnotiser finns det bara tre i hela materialet och de är från morgontidningarna, en från SvD och två från DN. Alla notiser är skrivna efter att lagen trädde i kraft, närmare sagt under åren 2009–2011. TT är sändaren i en av DN:s notiser och de andra är skrivna av tidningarnas egna journalister. Alla notiser behandlar JO-anmälningar för brott mot språklagen. SvD berättar att Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande gör fel i att kräva ansökningar på engelska och den ena DN-notisen berättar likaväl om att det är fel att kräva ansökningar på engelska men denna gång är det universitet och högskolor som gjort fel. Den andra DN-notisen meddelar att Språkförsvaret har JO-anmält Stockholm för sina engelskspråkiga namn och sloganer.

Denna Stockholm-notis är ganska annorlunda än vad man har vant vid att läsa när man läser en nyhetsnotis. Koden i den är något talspråkligare än vanligt och journalisten använder till och med slangaktiga uttryck som inte vanligtvis tillhör nyhetskoden. Det känns nästan att syftet på notisen inte är så mycket att informera utan underhålla. Notisen har publicerats i den del av DN som heter STHLM. Talspråkligheten kan förklaras med att den har publicerats i just denna del av tidningen eftersom STHLM-artiklarna brukar många gånger vara friare från den journalistiska traditionen än artiklarna på andra delar av DN. Exempel på talspråkligheter är:

(19) En och annan kanske **har retat sig** på bruket av engelska i stolta Sveriges huvudstad. (DN 22.7.2009)

(20) Nätverket Språkförsvaret kräver att JO **tar Stockholms stads styrande i hampan** och ser till att de engelska namnen ändras till svenska. (DN 22.7.2009)

Förutom talspråkligheter föreslår journalisten att nätverket Språkförsvaret skulle kunna heta *Language Defence* vilket tydligen är ett skämt:

(21) Nätverket Språkförsvaret – som aldrig skulle nedlåta sig att ta namnet ”Language Defence” – vill gå betydligt längre än att reta sig på engelskan. (DN 22.7.2009)

Därtill listar journalisten exempel på de engelska namnen som används i Stockholm: *The Capital of Scandinavia*, *Stockholm Visitors Board* och *Stockholm Business Region*.

Med alla dessa engelskspråkiga namn får journalisten läsaren att se hur löjligt det är med de engelska namnen.

Ingen av notiserna har några direkta attityder till lagen. Alla av dem förhåller sig negativt till den överflödiga användningen av engelska och detta kommer fram i referat eller i passiva meningar. Detta kan vara ett sätt för journalisterna att behålla objektiviteten i texten. STHLM-notisen har 60 procent negativa språkhandlingar medan de två andra har 100 procent negativa handlingar. Detta betyder att texternas ton mestadels är negativ. Alla notiser har dessutom en stor majoritet av minusord vilket bekräftar den negativa tonen.

Det finns inga emotiva ord om lagen och inga attitydfraser heller men för att notiserna alla behandlar negativa nyheter där det talas om brott mot språklagen kan läsaren få en negativ bild om själva lagen också. Talspråkligheter som STHLM-notisens sändare använder kan också få nyheten att se ut som oviktig och till och med löjlig vilket kan bekräfta den negativa bilden som läsaren kan få. På samma sätt som nyhetsartiklarna klassificeras även nyhetsnotiserna som kritiska mot det hur lagen fungerar och således negativa till lagen.

6.3 Kulturartiklarna

Materialet innehåller sex kulturartiklar som alla är från SvD, i andra tidningar verkar språklagen ha behandlats på andra sidor än kultursidor. Fyra kulturartiklar är publicerade innan lagen trädde i kraft och två artiklar efter det. En av artiklarna kritiserar propositionen *Bästa språket* och är skriven 2006, de tre följande förhåller sig positivt till lagen och är publicerade 2007–2008 och de två sista som är publicerade efter att lagen trädde i kraft, alltså under åren 2009–2010, kritiserar det hur lagen fungerar.

De två sista artiklarna behandlar myndigheter som bryter eller misstänks bryta mot språklagen och har JO-anmälts. De fyra första har däremot varierande innehåll. I

kulturartikeln som kritiserar *Bästa språket* intervjuas före detta ministern Leif Pagrotsky om lagdebatten som pågick på den tiden och de tre som är positiva till lagen behandlar också lagdebatt, intervju av chefen för Institutet för språk- och folkminnen samt ett språkseminarium.

Fyra av dessa sex kulturartiklar är skrivna av en och samma journalist från SvD:s kulturredaktion och tre av de fyra förhåller sig positivt till lagen. Journalisten påverkar således att dessa kulturartiklar kan uppfattas som positiva. Den fjärde artikeln av samma journalist förhåller sig däremot negativt till lagen för den innehåller mestadels Pagrotskys tankar när han är intervjuobjektet som talar mot språklagen. Det han talar om tar läsaren troligtvis på allvar eftersom han använder en politisk kod som kan uppfattas som att budskapet är viktigt och dessutom har Pagrotsky som minister överläge på läsaren. Men journalisten försöker ändå indirekt få också något positivt med i texten. Hon börjar artikeln med positiva inslag:

(22) Utbildnings- och kulturminister Leif Pagrotsky öppnar nu för fortsatta diskussioner om att lagfästa svenskan som officiellt språk i Sverige. Under våren kommer Leif Pagrotsky att sammankalla företrädare för riksdagspartierna för vidare resonemang om utformningen av en eventuell språklag. (SvD 1.2.2006)

Med detta ger hon hopp om att det kan komma en språklag ändå, även om det inte hade bestämts något ännu på den tiden. En annan positiv talesman för lagen är Per-Åke Lindblom som för sin del får ordet i tre av alla sex kulturartiklar och både talar för lagen och berättar hur Språkförsvaret prövar hur lagen fungerar. Trots detta kategoriseras två av dem som negativa till lagen.

Koden i de kulturartiklar som är publicerade efter att lagen trädde i kraft är lite talspråkligare än de andra. Det är klart att kulturartiklar kan vara lite friare än till exempel nyhetsartiklar men i dessa fall är talspråkligheten mycket iögonenfallande. Båda texterna innehåller idiom och talspråkliga uttryck:

(23) Efter en omröstning fick kommunerna **krypa till korset**. (SvD 29.12.2009)

(24) I sin **prickning** av Rosenbad, skriver JO att anglosaxiska adresser i stället för svenska **rimmar illa** med det särskilda språkvårdsansvar som staten ställer på myndigheterna. (SvD 23.2.2010)

(25) För att mängder av e-post från medborgarna inte ska **hamna på villovägar** i cyberrymden måste till exempel anglosaxisk särskrivning med den lilla punkten före *ministry.se* finnas med, och för att e-posten ska nå kulturdepartementet gäller det att inte **sväva på målet** mellan *culture* och *cultural*. (SvD 23.2.2010)

Som konstaterades även tidigare kan koden som denna ge ett intryck av att sändaren inte tar ämnet på allvar och detta kan påverka att läsaren inte heller gör det. Dessa såsom de andra kulturartiklarna verkar ha som syfte att vara underhållande men alla undersökta kulturartiklar försöker också informera mottagaren.

När det gäller journalistens egna attityder kommer en del direkt fram i kulturartiklarna:

(26) Bengt-Åke Nilssons förslag till språklag, där svenskan lagfästs som huvudspråk, är just nu ute på remiss. Det har dock redan fått sådana lovord från så många håll att **det är svårt att tro att det inte skulle gå igenom i det närmaste ograverat**. (SvD 5.6.2008)

Den största delen av direkta attityder kommer ändå fram genom inbäddningar, närmare sagt citat som det finns till och med 34 stycken i de sex artiklarna. Referat finns det bara åtta stycken. Utöver inbäddningarna kommer attityder fram också genom passiva uttryck på samma sätt som i nyhetsartiklarna:

(27) Att svenskan bör lagfästas som Sveriges officiella språk råder det numera rätt stor enighet om. (SvD 27.9.2007)

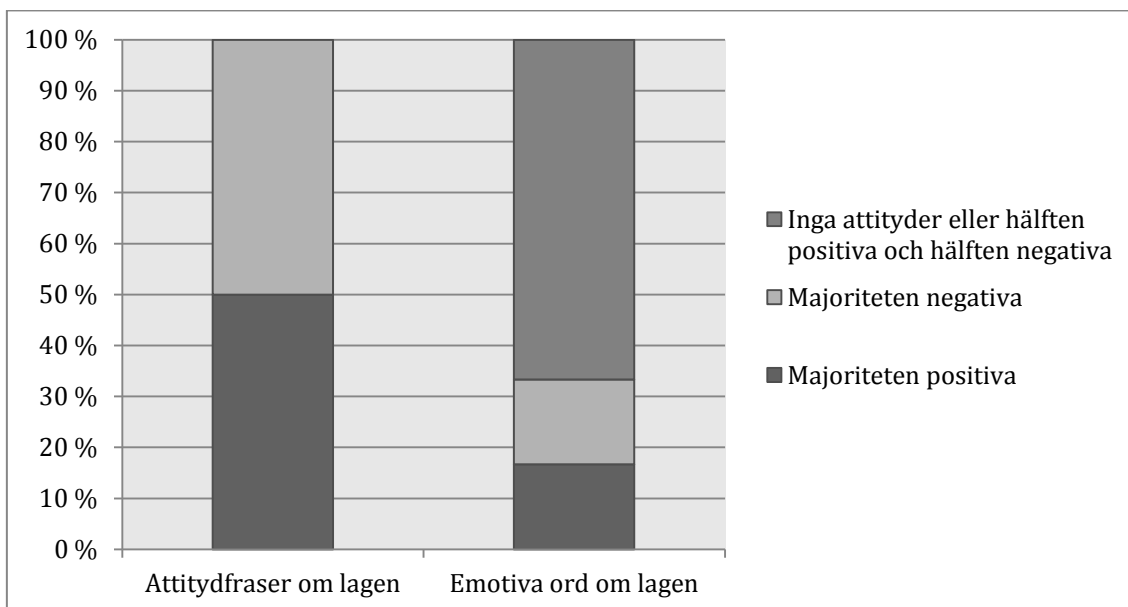
(28) Men när de flesta nu är ense om behovet av en språklag [...] (SvD 27.9.2007)

Den allmänna tonen i texterna varierar mellan positiv och negativ och fyra artiklar har en majoritet av negativa språkhandlingar medan två artiklar har en majoritet av positiva. De emotiva orden förekommer på det sättet att tre texter har en majoritet av plusord och tre en majoritet av minusord. Det är anmärkningsvärt att artikeln där Pagrotsky intervjuas innehåller mer plusord än minusord. Även om ministern kritiserar *Bästa språket* vill han också påpeka att han talar för det svenska språket och vill kanske förmildra kritiken på det sättet. I artikeln för han fram många positiva uttalanden:

(29) – Men frågan om hur vi ska manifesteras svenska språkets ställning är ju fortsatt **viktig**. (SvD 1.2.2006)

(30) – Där finns ju en rad **konkreta** förslag, vi **stärker** Svenska språknämnden, vi **satsar** på klassikerutgivning och så vidare. (SvD 1.2.2006)

Sammanlagt finns det sju plusord och fem minusord om själva lagen i kulturartiklarna och de är fördelade på det sättet att en artikel har majoriteten av plusorden om lagen, en har majoriteten av minusorden om lagen, två har 50 procent plusord och 50 procent minusord och slutligen har två inga emotiva ord om lagen. Hälften av kulturartiklarna har en majoritet av positiva attitydfraser och hälften har en majoritet av negativa. Dessa attityduttryck kan granskas i figur 2 nedan. Sammanfattningsvis kan det konstateras att kulturartiklarna som kategori förhåller sig positivt till lagen.

Figur 2 Attityduttrycken i kulturartiklarna.

6.4 Bloggtexterna

Det finns tre bloggtexter i materialet och alla av dem är från SvD. Alla bloggtexter har skrivits av Ylva Byrman som är språkkonsult och har haft sin egen språkblogg i SvD till slutet av 2012. De undersökta bloggtexterna har publicerats år 2011, först två år efter att

språklagen trädde i kraft vilket kan bero på att språkbloggens arkiv inte räcker längre tillbaka än till år 2011.

Bloggtexterna har som vana att syfta till att vara underhållande läsning för mottagaren men dessa undersökta bloggtexter verkar vara förutom underhållande också informerande. De är egentligen ganska informativa för sin genre och ger mycket information till mottagaren. Detta beror säkert på bloggans ämne, det vill säga språket samt också på innehållet i de undersökta texterna. De berättar om klarspråkskonferensen Begriplex, Sveriges klarspråksarbete och Språkrådets råd och anvisningar om hur språklagen ska följas inom den offentliga sektorn. Alla bloggtexter betraktar språklagen från klarspråkets synpunkt och har det som huvudtema medan språklagen står mer som bakgrundsfaktor som reglerar hur språket ska användas för att det ska vara begripligt.

Stilen i en bloggtext brukar ofta vara vardaglig och fri men dessa tre texter har lite mer formell stil i vissa delar av texten där Byrman berättar om den svenska språkpolitiken som naturligtvis påverkar textens stil och gör den sakligare. En av texterna innehåller exempelvis ett långt citat ur en myndighetstext och den får hela texten att kännas sakligare.

Trots att bloggare inte behöver sträva efter objektivitet innehåller bara en av de tre undersökta texterna direkta attityder till språklagen. Alla direkta attityder är skribentens egna. I denna text förhåller skribenten sig positivt till lagen och säger direkt att en lag är en god nyhet.

(31) En god nyhet är också att vi sedan 2009 har en språklag som säger att myndigheter ska uttrycka sig på ett språk som är vårdat [...], enkelt [...][och] begripligt [...]. (SvD 13.6.2011)

I de två övriga texterna sägs inget direkt. De berättar om språkkonferensen och Språkrådets anvisningar om lagen men själva lagen står inte i centrum. Byrman hänvisar till lagen men berättar inte mycket mer om den. Vikten av språklagen kommer dock indirekt fram när hon i båda texterna säger att hon har skrivit om lagen också tidigare:

(32) Som jag bloggat om tidigare har vi i Sverige sedan 2009 en språklag som säger att språket i den offentliga förvaltningen ska vara vårdat, enkelt och begripligt. (SvD 16.8.2011)

(33) Sen den 1 juli 2009 har vi en språklag i Sverige, och jag har tidigare bloggat om hur denna gjort att en medborgare slapp betala vite för att miljönämnden i Köping inte uttryckt sig så begripligt som de borde. (SvD 12.10.2011)

Att sändaren har skrivit om språklagen upprepade gånger betyder att hon tycker att ämnet är viktigt och man ska skriva om det från olika synvinklar. Mottagaren känner också ämnets vikt när han läser om det om och om igen. Mottagaren kan också reagera på myndighets- och lagspråket som lätt får textens sändare, i detta fall Språkrådet och regeringen, att kännas som om de har en högre social roll och överläge på mottagaren. Då kan mottagaren känna att han läser något viktigt som ska tas på allvar.

Alla tre texter innehåller mer plusord än minusord. De två texter som inte innehåller några direkta attityder innehåller inte heller några emotiva ord om lagen. Den tredje texten innehåller det emotiva ordet *god* med vilket syftas till lagen. När det gäller de emotiva orden i bloggtexterna kan man således säga att texternas övergripande hållningar är positiva och det försöker författaren förmedla till läsaren. Å ena sidan finns det ingen direkt påverkan i texterna men å andra sidan kan majoriteten av plusorden påverka läsaren på det sättet att han uppfattar texten som positiv och därigenom även textens ämne (Hellspong & Ledin 1997:170). Texterna har i och för sig sammanlagt bara ett plusord om lagen så den positiva bilden som läsaren kan få om texterna påverkar inte nödvändigtvis så mycket läsarens tankar om just lagen.

Byrman kommer med en understrykning i en av de texter som inte innehåller några direkta attityder. Understrykningsmeningen är på samma gång också ironisk men budskapet kommer trots det fram:

(34) Det är givetvis en självklarhet, men jag vet av erfarenhet att det tål att upprepas:
– Språklagen gäller även för män över 45 år som arbetar inom teknisk förvaltning.
(SvD 12.10.2011)

Författaren vill understryka med orden *givetvis* och *självklarhet* att lagen gäller för alla i den offentliga sektorn, även dem som kanske inte alltid lägger så mycket märke till

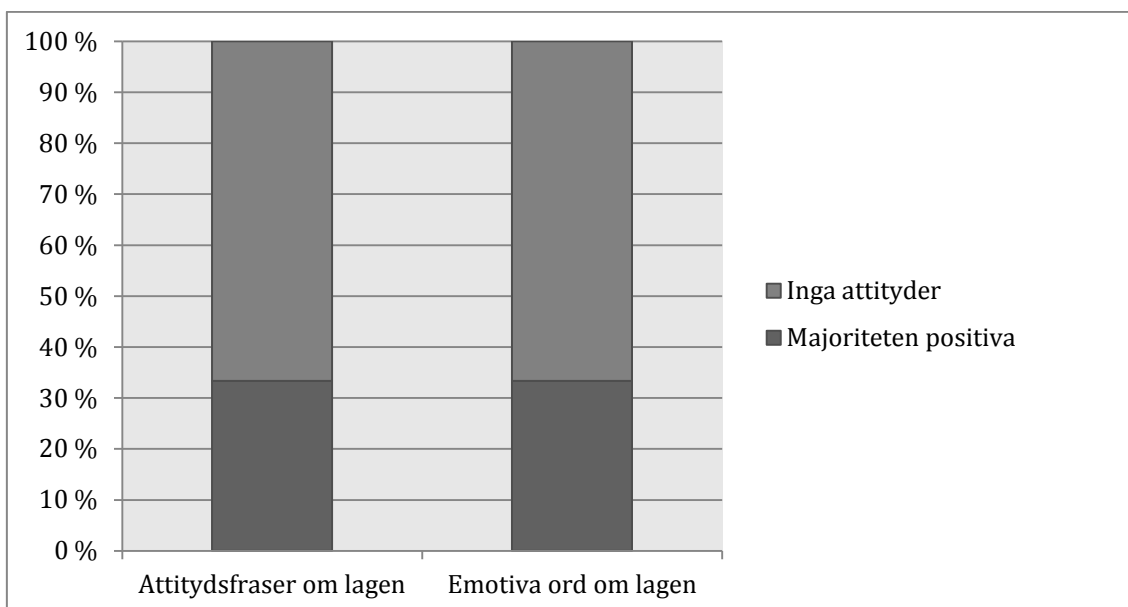
språket och det att texten blir felfri, begriplig och klar. Som typexempel på detta har hon tagit en medelålders man som arbetar med det tekniska. Hon säger således indirekt att hon tycker att alla ska följa språklagen och att det är viktigt och bra men på samma gång uttrycker hon sin misstanke på att alla inte alls följer lagen och tar den på allvar utan möjligen fortsätter som förut. Som förstärkning till detta säger hon att hon *vet av erfarenhet*. Läsaren får då intrycket att hon i sitt yrke har sett att det finns några som inte tar lagen på allvar.

I den andra texten som inte innehåller direkta attityder för hon fram samma misstanke att lagen inte följs som den skulle. Hon säger att:

(35) [...] språket i den offentliga förvaltningen ska vara vårdat, enkelt och begripligt. Men hur långt har man egentligen kommit? Har den offentliga svenskan blivit begripligare? (SvD 16.8.2011)

Frågorna hon ställer berättar om misstanken att svenskan inte har blivit så mycket begripligare i myndighetstexter och att myndigheterna inte har följt lagen som de skulle. Om lagen hade följts fullständigt skulle Byrman inte behöva ställa frågorna. Sammanfattningsvis känns det alltså att lagen enligt Byrman är viktig men inte fungerar så bra.

Bloggtexterna har 50, 50 och 67 procent av negativa språkhandlingar. Tonen är alltså lite negativ i en av texterna medan den i de två övriga växlar mellan positiv och negativ. Trots detta kan bloggtexterna som grupp värderas som positiva till lagen på grund av plusorden och författarens indirekta hållning om att lagen är viktig och bör följas. Dessutom säger en text direkt att språklagen är *en god nyhet* vilket också bidrar till att hela gruppen värderas förhålla sig positivt till lagen (se figur 3). För att texterna är skrivna av en och samma författare kan det också konstateras att författaren är för lagen även om hon inte säger det direkt ut i alla texter. Utöver detta kommer även det tydligt fram att författaren inte är säker på om lagen fungerar så bra.

Figur 3 Attityduttrycken i bloggtexterna.

6.5 Debattartiklarna

I materialet finns det 12 debattartiklar av vilka en är från AB och 11 från SvD. Det kan konstateras att ämnet verkligen har väckt intresse på SvD:s debattsidor och bland tidningens läsare. Sju av de 11 debattartiklar som SvD har publicerat är skrivna under 2005–2006 då debatten verkar ha varit som hetast efter propositionen *Bästa språket* hade lagts fram. Därtill har debattartiklar skrivits under 2002, 2008, 2009 och 2010. Den artikel som är från AB är publicerad 2010.

Av alla undersökta debattartiklar är sju för lagen, tre mot lagen och två kritiserar *Bästa språket* och *Värna språken*. Av de sju debattartiklar som förhåller sig positivt till lagen behandlar tre det att svenskan borde skyddas och lagen behövs, två det hur händelserna har gått till i språklagsinförandet och i två kritiseras den vilseledande debatten. Alla har som syfte att väcka opinion men de artiklar som gör ett sammandrag av händelserna verkar mer syfta till att informera. De tre artiklar som är mot lagen har skrivits av Leif Pagrotsky och Lars Melin (två artiklar) som båda är öppet mot lagen. Olle Josephson har också skrivit två debattartiklar och han för sin del är öppet för lagen. De andra sju debattartiklarna är av enstaka skribenter. Anmärkningsvärt är att nio av debattartiklarna

är skrivna av lingvister, lärare, lektorer som verkligen har intresserat sig för ämnet. Två är skrivna av politiker och en av en författare.

Alla skribenter har erfarenhet och någon slags makt och mottagaren har det lätt att tro på vad sändarna säger. Också understrykningar används för att föra fram den egna expertisen. Speciellt Josephson som argumenterar med fakta och siffror övertygar lätt mottagaren. Melin använder många idiom, dramatiska ord och skildrande språk i sina två texter:

(36) Det är ett utslag av språkparanoia eller lingofobi eller något annat otäckt. (SvD 29.12.2005)

(37) Han [Sture Allén] vet mycket väl vad detta är för språk, och han vet att det inte finns någon anledning att stå sörjande vid deras bår. (SvD 29.12.2005)

(38) Denna språkdödande kraft måste i så fall ha apokalyptiska dimensioner, och vad skulle då en lag tjäna till? (SvD 29.12.2005)

(39) En tsunami av lagar slår emot oss, men de flesta av oss har ingen aning eller så har vi slutat bry oss, för det mesta berör ju inte privatpersoner. (SvD 2.10.2009)

Melin övertygar med det starka språket men genom att överdriva och använda hyperboler ger han inte så allvarligt intryck till mottagaren. Det kommer lätt en känsla av att sändaren tycker att ämnet är löjligt och därför skämtar mycket och överdriver hårt. Texten har också ironiska inslag där mottagaren vet att sändaren skämtar:

(40) Att inte ha en lag är däremot en styrka. Det visar något verkligt viktigt: juridiken behövs inte på detta område. Tänk om det vore så lyckligt att vi inte behövde ha en lag mot stöld därför att folk helt enkelt inte tar saker från varandra! Och var skulle det sluta om man skulle lagstifta om allt självklart: en majoritet av svenskar ska vara högerhänta, Vänern ska vara vätskefylld, vårdagjämningen ska ligga i slutet av mars och så vidare i all oändlighet. (SvD 29.12.2005)

Även andra använder ironi som förstärkning på vad de säger i debattartiklar. Pagrotsky använder ironi för att få mottagaren att tänka efter och för att markera hur löjlig situationen i hans mening är:

(41) Finns det verkligen någon som tror att danskan och engelskan är hotade eller utvecklas sämre bara för att Danmark och USA inte skyddar sina språk med hjälp av lagen? (SvD 20.12.2005)

Läraren Olle Käll använder för sin del ordet *huvudspråk* inom citattecken för att han anser att svenskan inte är något huvudspråk i Sverige även om propositionen använder ordet. I hans mening verkar engelska vara huvudspråket i Sverige och kritiserar mot det. Också hyperbol förekommer i andra debattartiklar än bara i Melins. Läraren José Luis Ramirez påstår att studenter indoktrineras på högskolorna:

(42) Samtidigt som rätten att använda svenska minskar på allt fler områden indoktrineras studenterna att tycka att det är för deras eget bästa. (SvD 11.1.2006)

Det känns att Ramirez vill överdriva för att göra effekt och övertyga läsaren om att situationen är allvarlig. När man jämför debattartiklar med det andra undersökta materialet är det tydligt att debattartiklarna innehåller mer ironi och andra sociala figurer än andra genrer.

Några av skribenterna har också valt att vara försiktiga med sina åsikter och använder några slags försiktighetsstrategier. Pagrotsky försöker ta med i artikeln så mycket positivt som möjligt även om kritiken står i centrum i texten. Detta upprepas även i kulturartikeln där han intervjuades. Han kommer ganska sent med sin egen direkta attityd och ger först fakta om andra länder och citerar andra debattörer. Han medger till och med att det finns problem med svenskan och att den behöver skyddas men inte genom att införa en språklag. Också Josephson använder försiktighet på samma sätt som han gjorde i en nyhetsartikel. Han instämmer med en annan debattör som är av annan mening både i början och i slutet. På det sättet undviker han att säga emot hela tiden och ge ett negativt intryck till mottagaren och också den andra debattören:

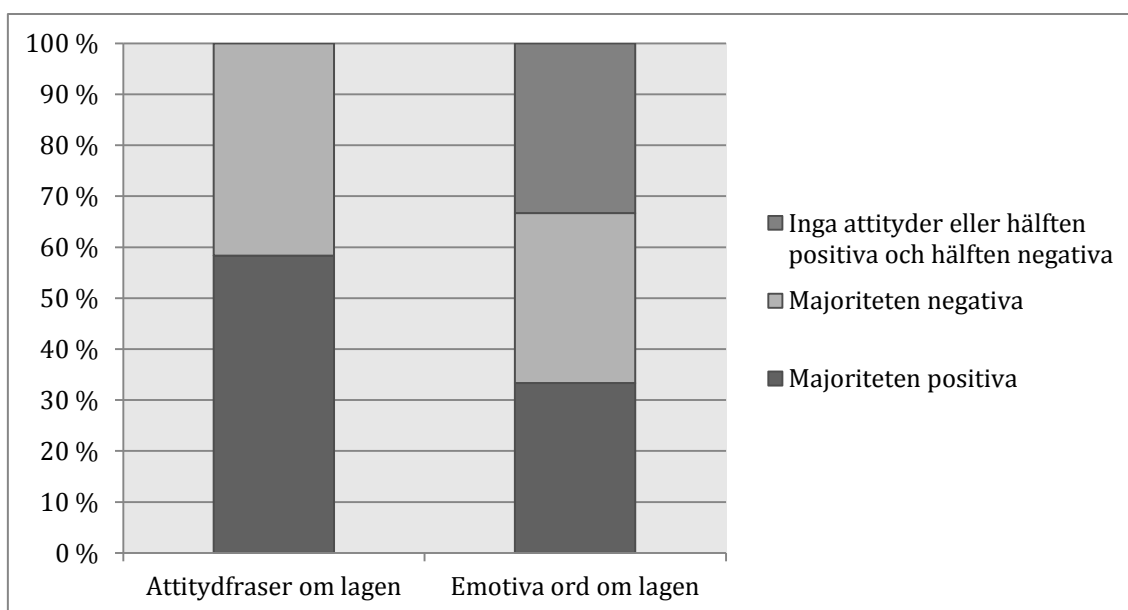
(43) Marie Louise Ramnefalk har alldeles rätt i tisdagens Svenska Dagbladet att svenska språkets framtid avgörs av hur det behandlas i Sverige. (SvD 3.4.2008)

(44) På en punkt instämmer jag dock helt och fullt med Ramnefalk: min hållning i språkfrågorna är politiskt korrekt. (SvD 3.4.2008)

När man betraktar språkhandlingarna i debattartiklarna har åtta artiklar en majoritet av negativa handlingar. Debattartiklar har som tradition att kritisera och behandla det negativa som borde förändras. Det är således ingen överraskning att texternas ton är mestadels negativ. Men det måste påpekas att alla negativa språkhandlingar inte gäller

just lagen utan det negativa syftas till exempel till regeringen, andra debattörer och engelskans hot. Om man i sin tur betraktar de emotiva orden har hälften av texterna en majoritet av plusord och hälften en majoritet av minusord. Dessa undersökta debattartiklar innehåller många emotiva ord och sex debattartiklar har till och med över 40 emotiva ord. Debattartiklarna är den genre i det undersökta materialet som innehåller den absolut största mängden emotiva ord.

Alla debattartiklar har attitydfraser om lagen och sju artiklar har en majoritet av positiva fraser medan fem har en majoritet av negativa fraser. Största delen av attityderna är skribenternas egna även om det också finns inbäddningar i debattartiklarna. När det gäller de emotiva orden om själva lagen har fyra texter en majoritet av plusord, fyra en majoritet av minusord och fyra inga emotiva ord om lagen eller hälften plusord och hälften minusord. Allt som allt förhåller sig debattartiklarna mer positivt än negativt till lagen (se figur 4) eftersom attitydfraserna mestadels är positiva.

Figur 4 Attityduttrycken i debattartiklarna.

6.6 Krönikorna

Det undersökta materialet innehåller sammanlagt sju krönikor av vilka en är från DN, två från AB och fyra från SvD. Alla tre tidningar har publicerat en krönika 2005 när *Bästa språket* lades fram. Dessutom har AB publicerat en 2007 och SvD tre under åren 2008 och 2009. I alla krönikor i SvD är Olle Josephson skribenten och texterna har publicerats under rubriken Språkspalt. Alla andra krönikor har olika skribenter. Innehållet på krönikorna varierar. Skribenterna har skrivit om varför lagen behövs, vad som är dåligt med lagförslagen, att svenskan behöver skyddas och stödjas samt att regeringen gör fel när den inte uppföljer lagen.

Såsom i debattartiklarna har Josephson den sociala rollen av en språkexpert även i sina krönikor och läsaren har det lätt att tro på vad han säger på grund av alla fakta och siffror han lägger fram. En av krönikorna är skriven av ministern Lena Adelsohn Liljeroth och också hon har någon slags överläge på läsaren på grund av sin ställning. Alla undersökta krönikor har som syfte att både underhålla och väcka opinion. En del innehåller också informerande inslag när sändarna berättar om hur språklagsinförandet har gått till. Per-Åke Lindblom har skrivit den andra av AB-krönikorna och i hans krönika verkar syftet vara mer att väcka opinion än att underhålla. Krönikan påminner om en debattartikel eftersom Lindblom har ganska aggressiv stil när han argumenterar varför svenskan behöver stöd och vad regeringen borde göra:

(45) Oviljan att slå fast svenskan som officiellt språk, eller ens lagstadga det som huvudspråk i Sverige, beror på att regeringen inte inser att engelskan utgör det främsta hotet mot svenska språkets överlevnad. Därför föreslås heller inte adekvata motåtgärder för att skydda "bästa språket". (AB 29.11.2005)

För att göra effekt använder Lindblom också ironi när han sätter *bästa språket* inom citattecken ovan. Han för det fram att det är ironiskt att regeringen kallar den nya propositionen för Bästa språket men ändå inte gör tillräckligt för att skydda det bästa språket med vilken naturligtvis syftas till svenskan.

När det gäller koden har Josephson den tydligaste krönikakoden med utrop, egna sammansättningar och även annars personligt språk. Adelson Liljeroth har inslag av en politisk kod:

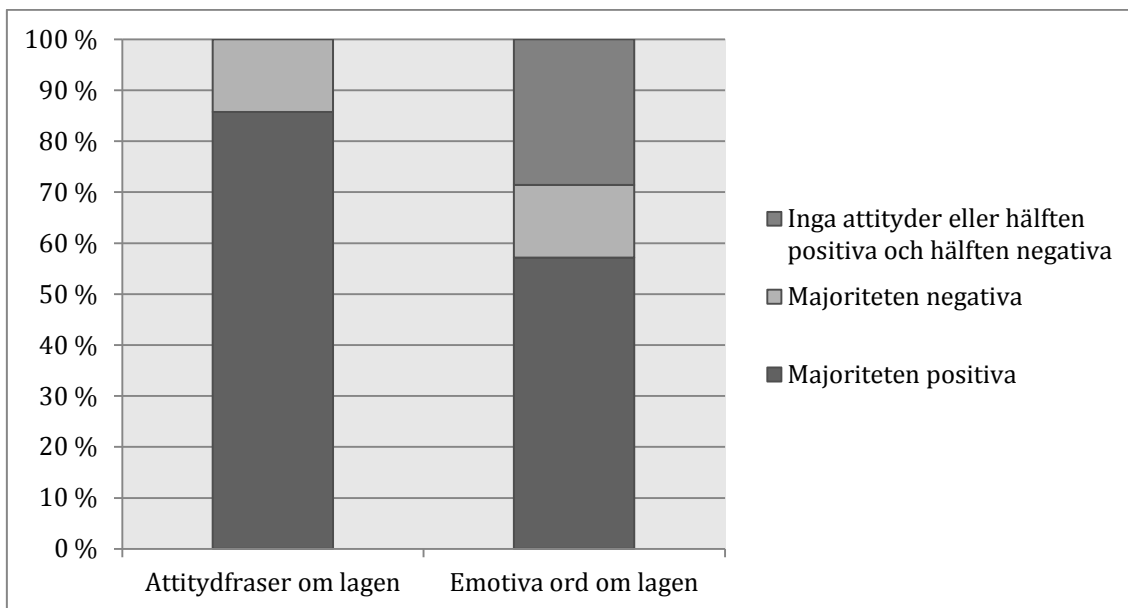
(46) Myndigheter som har e-postadresser enbart på engelska (till exempel regeringskansliet!) måste omedelbart skaffa sig svenska adresser. Kungen visar vägen! I november skaffade sig hovet en ny webbadress, www.kungahuset.se, vid sidan av den gamla www.royalcourt.se (SvD 10.12.2005, Josephson)

(47) Inom dessa delar av regeringen råder ofta den naiva föreställningen att engelska språket är ouplösligt förknippat med honnörsbegreppet internationalisering. (SvD 14.3.2009, Josephson)

(48) Språket är en förutsättning för att kunna delta i samhället fullt ut och för en levande demokrati. Som kulturminister kommer jag att verka för att det svenska språkets ställning lagfästs och utredningsdirektiv om en språklag kommer därför att presenteras i början av 2007. (AB 1.1.2007, Adelson Liljeroth)

Sex krönikor förhåller sig positivt till lagen och en kritiserar det hur lagen fungerar. När det gäller texternas ton är den däremot negativ i fem av sju texter eftersom de innehåller mer negativa språkhandlingar. Såsom i debattartiklarna kritiseras även i de undersökta krönikorna exempelvis användningen av engelska och regeringens beslut. Detta får antalet negativa språkhandlingar att öka även om majoriteten av språkhandlingarna om själva lagen är positiva. Bara Adelson Liljeroths och en av Josephsons krönikor har en majoritet av positiva språkhandlingar.

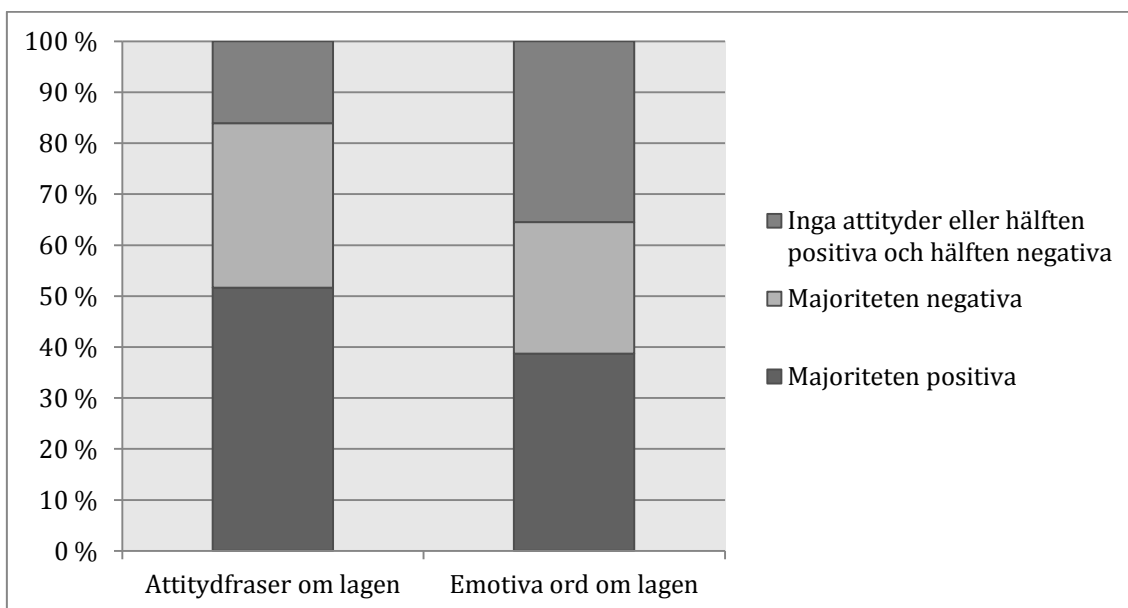
När det gäller andra attityduttryck har fyra krönikor en majoritet av plusord om lagen, en en majoritet av minusord om lagen, en har inga emotiva ord om lagen och en har hälften plusord och hälften minusord. Attitydfraser följer linjen av de emotiva orden och till och med sex krönikor har en majoritet av positiva attitydfraser medan bara en har en majoritet av negativa. Mestadels är attityderna skribenternas egna även om det också finns inbäddningar i krönikorna. Sammanfattningsvis kan man se i figur 5 att de undersökta krönikorna som grupp förhåller sig mycket positivt till lagen.

Figur 5 Attityduttrycken i krönikorna.

6.7 Attitydskillnaderna mellan tidningarna

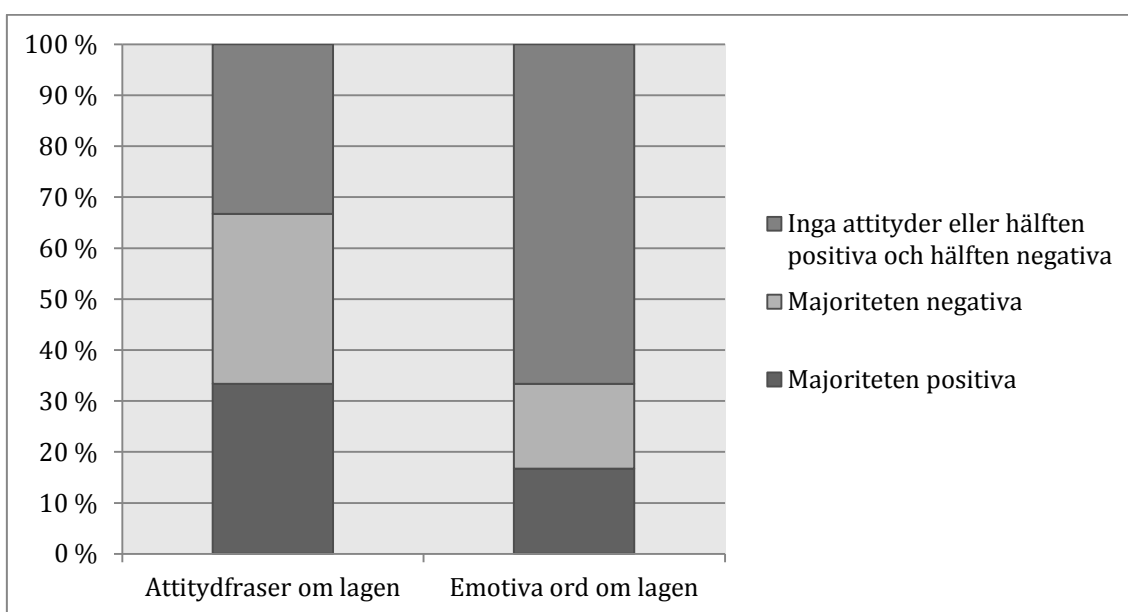
När man betraktar attityduttrycken i alla SvD-texter kan man se att de mestadels är positiva i texterna. SvD-texterna har både mer positiva attitydfraser och mer plusord om lagen än motsvarande negativa uttryck (se figur 6).

Figur 6 Attityduttrycken i texterna från SvD.

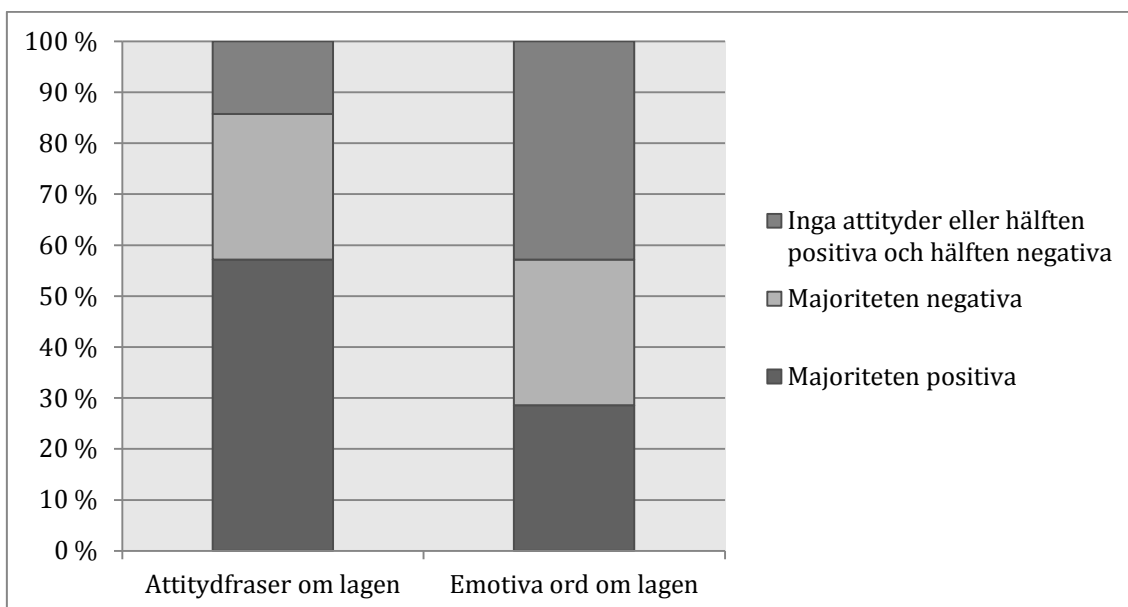
Det kan således konstateras att SvD förhåller sig för det mesta positivt till lagen. SvD har med tidningen AB det procentuellt minsta antalet texter som inte har några attityduttryck eller har hälften positiva och hälften negativa. De är alltså de tidningar som har mest attitydriska texter. SvD har även den procentuellt största delen av emotiva ord av hela tidningsgruppen.

Texterna från DN är i sin tur mer jämna eftersom det finns lika många texter som har en majoritet av positiva attitydfraser eller plusord om lagen som det finns sådana som har en majoritet av negativa attitydfraser eller minusord. Detta gör att DN:s övergripande förhållning är positiv till lagen vilket man kan se i figur 7. Om man jämför morgontidningarna SvD och DN förhåller sig SvD ändå ännu mer positivt till lagen än DN och DN har mer texter som inte har några attityduttryck eller har hälften positiva och hälften negativa.

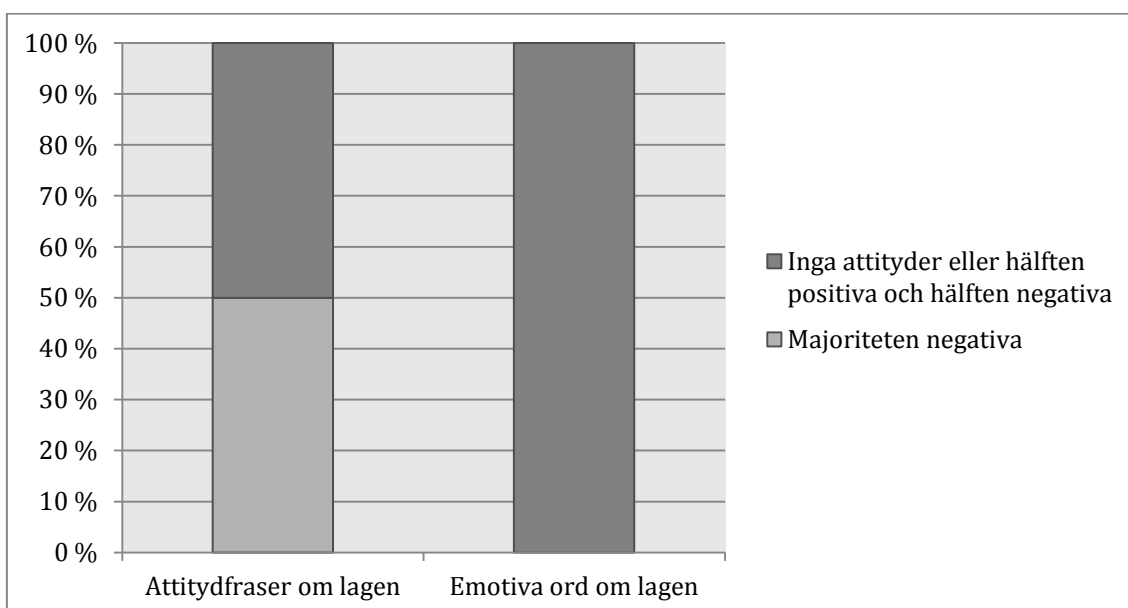
Figur 7 Attityduttrycken i texterna från DN.

När det gäller AB-texterna har de en majoritet av positiva attitydfraser om lagen medan plusord om lagen finns lika mycket som minusord vilket man kan se i figur 8. AB förhåller sig således mestadels positivt till lagen.

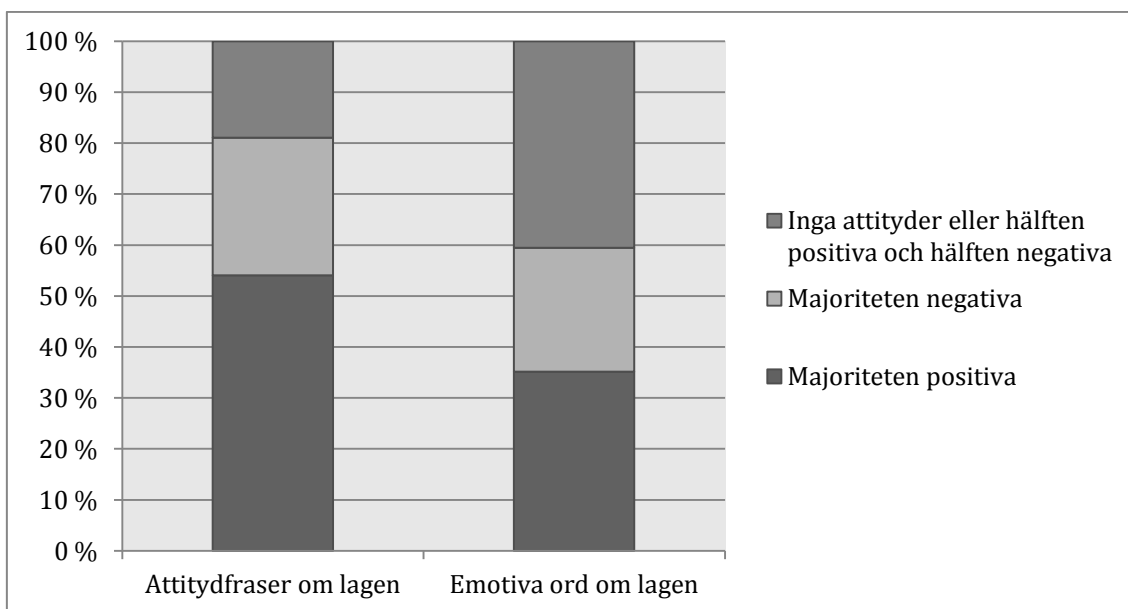
Figur 8 Attityduttrycken i texterna från AB.

Exp skiljer sig från de andra undersökta tidningarna när det gäller attityduttryck. Detta beror antagligen på att den bara har två texter i hela materialet och båda av dem är nyheter. Bara den ena av texterna har attityduttryck om lagen och av dem är attitydfraserna mestadels negativa medan de emotiva orden har hälften plusord och hälften minusord om lagen (se figur 9). Därför är Exp:s övergripande förhållning negativ till språklagen.

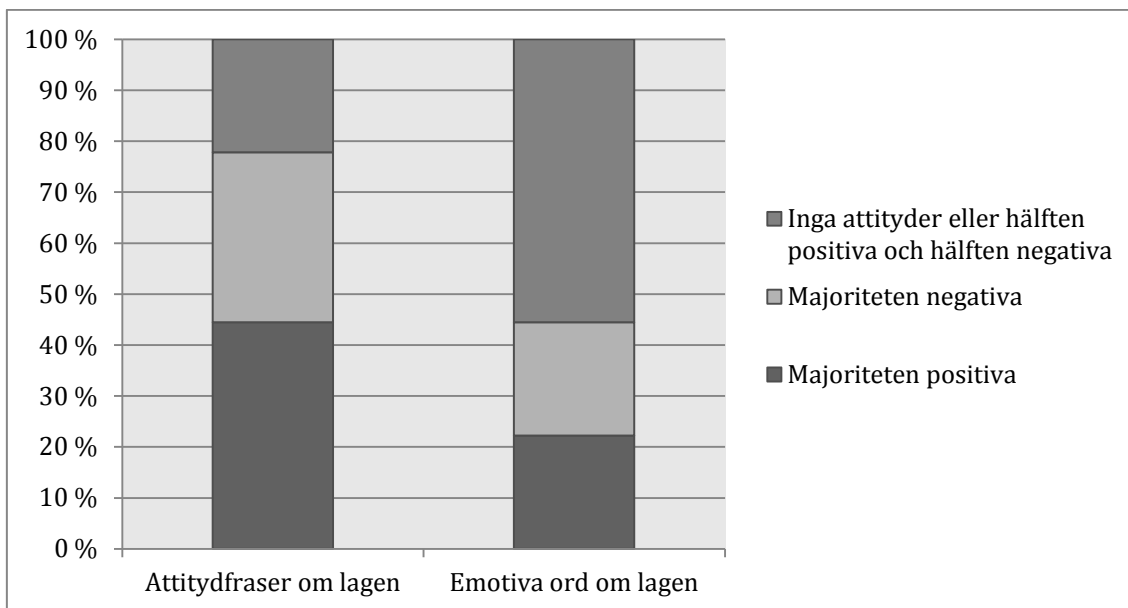
Figur 9 Attityduttrycken i texterna från Exp.

När man sedan tittar på attityduttrycken i alla SvD- och DN-texter, det vill säga i texterna från de undersökta morgontidningarna får man se i figur 10 att förhållningen förblir positiv till lagen och största delen av texterna har en majoritet av positiva attityduttryck om lagen.

Figur 10 Attityduttrycken i texterna från morgontidningarna.

Fördelningen ser ganska likadan ut i figur 11 där man i sin tur kan betrakta attityduttrycken i kvällstidningstexterna, alltså AB- och Exp-texterna. Texter med en majoritet av positiva attitydfraser om lagen finns mer än texter med en majoritet av negativa attitydfraser medan texter med en majoritet av plusord om lagen finns lika många som sådana som har en majoritet av minusord. Den övergripande attityden till språklagen är ändå positiv på grund av att attitydfraserna mestadels är positiva i kvällstidningstexterna.

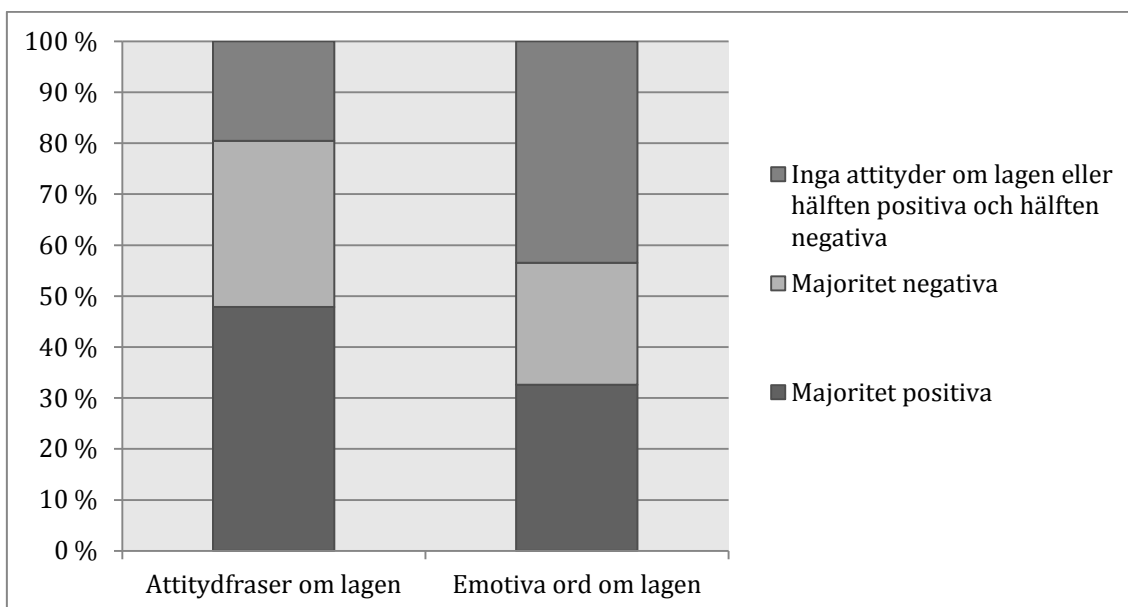

Figur 11 Attityduttrycken i texterna från kvällstidningarna.

Om man slutligen betraktar tidningarnas politiska linjer och jämför de med hur olika partier har reagerat till språklagsinförandet (se kapitel 2.5) kan man se att om partipolitiken skulle ha påverkan på tidningarnas attityder skulle AB förhålla sig negativt till lagen åtminstone fram till 2005 och de andra tidningarna positivt. De undersökta texterna visar dock tydligt att attityderna i de undersökta tidningstexterna inte följer partipolitiken på något sätt. Alla tidningar har både positiva och negativa texter under 2002–2005 och även efter det.

6.8 Sammandrag av resultaten

När det gäller alla genrer och alla undersökta texter har majoriteten av texterna en positiv hållning till språklagen vilket man kan se av attityduttrycken i figur 12. 47,8 procent av texterna har en majoritet av positiva attitydfraser om lagen medan 32,6 har en majoritet av negativa. 32,6 procent har en majoritet av plusord om lagen medan 23,9 har en majoritet av minusord. Båda attityduttrycken är således mestadels positiva i de undersökta tidningstexterna.

Figur 12 Attityduttrycken i alla undersökta texter.

Attityderna i kulturartiklarna, bloggtexterna, debattartiklarna samt krönikorna är genomsnittligt positiva till språklagen medan attityderna i nyhetsartiklarna och nyhetsnotiserna är negativa till lagen.

När det gäller attityduttryck förekommer de positiva attitydfraserna mest i krönikor medan de negativa attitydfraserna förekommer mest i nyhetsartiklar, kulturartiklar och debattartiklar. Plusord förekommer mest i krönikor medan minusord förekommer mest i nyhetsartiklar och debattartiklar. Av båda attityduttrycken är attitydfraser de populäraste i de undersökta texterna.

Materialet har även många texter som inte har några direkta attityder till språklagen eller innehåller bara några attityduttryck, till exempel attitydfraser om lagen. Även om attityderna mestadels är positiva i de undersökta texterna är det anmärkningsvärt att språkhandlingarna för det mesta är negativa. I många texter behandlas den språkliga situationen och behovet av en språklag genom att berätta vad som är fel, vad som hotas eller vad som borde ändras. Det som ändå mest har diskuterats i språkagstexterna är hotet av engelskan. Det näst populäraste innehållet i texterna är att lagen skulle vara av nytta i Sverige och i EU samt det att lagen verkligen behövs (se bilaga 6).

Språklagen, propositionerna och betänkandena får även ganska mycket kritik i texterna av de som är mot lagen men också av dem som är för lagen. I många fall skulle de som förhåller sig positivt till lagen vilja förbättra lagförslaget på något sätt eller förbättra uppföljningen av lagen. När man granskar de texter som är publicerade innan lagen trädde i kraft och de som är publicerade efter det ser man tydligen att diskussionen har förändrats. Efter att lagen hade trätt i kraft behandlar nästan alla undersökta tidningstexter hur olika myndigheter, städer, kommuner eller skolor har brutit mot språklagen. I hela materialet finns det bara tre texter efter att lagen hade trätt i kraft som inte handlar om brott mot språklagen.

7 SAMMANFATTNING OCH DISKUSSION

I denna avhandling pro gradu har jag utrett om det finns attityder i tidningstexter angående den svenska språklagen som trädde i kraft 2009 efter många år av betänkanden och propositioner. Jag har granskat tidningstexterna som är publicerade mellan 2002 och 2011 och där det talas om språklagen. Den viktigaste utgångspunkten har varit skribenternas och de andra sändarnas attityder till lagen, dess införande samt till det hur den fungerar. Därtill har jag undersökt hur attityderna förekommer och om det finns skillnader i dem mellan de olika textgenrerna och mellan de olika tidningarna. Dessutom har jag tagit reda på om tidningarnas politiska linjer har påverkat de eventuella attityderna.

Tidningstexterna har jag hämtat från den så kallade rikspressen, det vill säga Svenska Dagbladet, Dagens Nyheter, Expressen och Aftonbladet. Jag har valt att ha med både morgontidningar och kvällstidningar för att se om det finns skillnader i dem angående attityder till språklagen. Materialet består av sammanlagt 46 texter varav till och med 31 stycken är hämtade från SvD. Texterna representerar sex genrer: nyhetsartikel, nyhetsnotis, kulturartikel, bloggtext, debattartikel och krönika. Materialet har visat sig vara tillräckligt för att få fram hurdana attityderna till språklagen är samt vilka skillnader det finns mellan genrerna och tidningarna.

Undersökningen är dels kvalitativ och dels kvantitativ när mängden av attityduttryck granskas och förklaras. Som metod har jag använt textanalys och närmare sagt strukturell analys med den interpersonella strukturen i centrum. Som teoribakgrund har varit den systemisk-funktionella grammatiken som ser språket som social handling där attityder uppstår mellan deltagarna.

I avhandlingen har jag kommit fram till att attityderna i kulturartiklarna, bloggtexterna, debattartiklarna samt krönikorna genomsnittligt är positiva till språklagen medan attityderna i nyhetsartiklarna och nyhetsnotiserna är negativa till lagen. I nyhetsartiklarna, nyhetsnotiserna och kulturartiklarna kommer attityderna fram mest

genom inbäddningar, alltså av andra sändare än skribenten medan i debattartiklar, krönikor och bloggtexter kommer attityderna fram direkt av textens skribent.

Om man betraktar attityduttrycken finns den procentuellt största delen av texter med positiva attitydfraser bland krönikorna medan den procentuellt största delen av texter med negativa attitydfraser finns bland kulturartiklarna, nyhetsartiklarna och debattartiklarna. Procentuellt finns mest plusord i krönikorna och minusord i debattartiklarna och nyhetsartiklarna. Sammanfattningsvis innehåller krönikorna den absolut största delen av positiva attityduttryck och nyhetsartiklarna och debattartiklarna den största delen av negativa attityduttryck. Det bör jag dock påpeka att det även finns ganska många sådana texter i varje genrekategori som inte har så många attityduttryck utan är mestadels neutrala. Det attityduttryck som förekommer mest i texterna är attitydfraser.

Även om de undersökta texterna mestadels förhåller sig positivt till språklagen innehåller största delen av texterna i varje genrekategori mer negativa språkhandlingar än positiva. Detta betyder att många texter har en negativ synvinkel. Sådana synvinklar är exempelvis att berätta vad som är fel med den språkliga situationen, hur svenskan hotas eller vad som borde ändras i språkpolitiken. Också själva språklagen och de tidigare propositionerna och betänkandena kritiseras relativt mycket och förändringsförslag ges. Det som ändå mest har diskuterats i språklagstexterna är hotet av engelskan mot svenskan. Det näst populäraste innehållet i texterna är att lagen skulle vara av nytta i Sverige och i EU samt det att lagen verkligen behövs. Innehållen i de undersökta texterna kan betraktas mer ingående i bilaga 5. Allt i allt har språklagsinförandet väckt mycket intresse och diskussion och det är tydligt att ämnet har varit och är mycket viktigt bland svenskarna.

När jag har jämfört attityderna mellan de undersökta tidningarna har jag kommit fram till att alla tidningar utom Exp förhåller sig mestadels positivt till lagen. Exp har inga positiva attityduttryck och inga emotiva ord i allmänhet i sina texter vilket kan bero på det lilla antalet texter som det har skrivits om språklagen i Exp. SvD och AB har det procentuellt största antalet både positiva och negativa attityduttryck i texterna. De är

således de mest attitydrika tidningarna i gruppen. AB har den procentuellt största delen av attitydfraser medan SvD har den procentuellt största delen av emotiva ord i sina texter. Både SvD och AB har klart mer positiva attityduttryck än negativa i sina texter. I DN är de positiva och negativa attityduttrycken mer jämnt fördelade även om DN ändå har mer positiva. Om man delar in tidningarna i morgontidningar och kvällstidningar är det klart att båda har mer positiva attityduttryck än negativa. Morgontidningarna har mer attityduttryck än kvällstidningarna har. Kvällstidningarna är som grupp således mer neutrala än morgontidningarna. Tidningarnas politiska linjer har ingen påverkan på attityderna i tidningstexterna.

Tidningstexterna som är skrivna efter lagens införande är klart olika från de som är skrivna innan lagen trädde i kraft. I texterna före lagen diskuteras om Sverige behöver en lag, vad lagen borde innehålla, om svenskan är hotad och om den behöver skyddas och stödjas. Efter att Sverige sedan hade fått en språklag förändrades texternas innehåll och i dem berättas om brott mot språklagen. För det mesta gäller det myndigheter, städer och kommuner samt universitet och högskolor som använder engelska i fel ställen.

I avhandlingens inledning har jag oroat mig för att språklagen kanske inte kommer att uppföljas om den allmänna förhållningen är negativ till lagen. Nu kan jag fastställa att attityderna i de undersökta tidningstexterna är mestadels positiva till lagen men ändå har det blivit klart av de undersökta texterna att lagen inte följs upp fullständigt. Brotten mot språklagen har dock dömts att vara fel och justitieombudsmannen har rått de dömda med den rätta användningen av svenskan. Lagen har således påverkat på ett positivt sätt och felen har korrigerats. Även om det fortfarande finns mycket att ändra på innan lagen uppföljs så att svenskan kan användas inom alla områden i samhället, att den alltid är begriplig och att alla språken i Sverige används och utvecklas, kan det konstateras att lagen verkar ha varit ett stort steg framåt i den svenska språkpolitiken.

REFERENSER

Material

Aftonbladet, 3.4.2002–24.2.2010

Dagens Nyheter, 9.2.2003–1.9.2011

Expressen, 9.2.2003–20.11.2009

Svenska Dagbladet, 2.4.2002–12.10.2011

Litteratur

AB, Aftonbladet, 2012: *Aftonbladet 16.12.2011*.

AB, Aftonbladet, 2011: *Aftonbladet*.
<http://www.aftonbladet.se> (3.3.2012)

Amnestål, Per; Hagerfors, Anna-Maria; Hansson, Jona; Hühne von Seth, Marianne; Häger, Björn; Rosell, Annika & Stenholm, Olle, 1999: *Så arbetar en journalist*. Stockholm: Liber AB.

Bakhtin, Mikhail, 1986: *Speech Genres and Other Late Essays*. 6. uppl. Austin: University of Texas Press.

Bhatia, Vijay, 1994: *Analysing Genre: Language Use in Professional Settings*. 2. uppl. New York: Longman Publishing.

Björkvall, Anders, 2003: *Svensk reklam och dess modellärsare*. Stockholm: Almqvist & Wiksell International.

Blood, Rebecca, 2002: *The Weblog Handbook: Practical Advice on Creating and Maintaining Your Blog*. Cambridge: Perseus Publishing.

Borin, Leif, 2002: *Dagens Nyheter 1970–1999. Ett tidningsföretag i ständig förändring*. Stockholm: Dagens Nyheter.

Brinker, Klaus, 1985: *Linguistische Textanalyse. Eine Einführung in Grundbegriffe und Methoden*. Berlin: Erich Schmidt.

Chrystal, Judith, 2006: Att ändra åsikt och ge plats för andra röster. Elevers ändringar efter responsamtal. I: Ledin, Per (red.), 2006: *Svenskans beskrivning 28, Förhandlingar vid Tjugoåttonde sammankomsten för svenskans beskrivning, Örebro den 14-15 oktober 2005*. Örebro: Örebro universitet.

DN, Dagens Nyheter, 2011a: *Om Dagens Nyheter: Om oss*.
<http://info.dn.se/info/om-oss/> (3.3.2012)

DN, Dagens Nyheter, 2011b: *Om Dagens Nyheter: Innehåll*.
<http://info.dn.se/info/innehall/dagens-nyheter/> (3.3.2012)

Expressen, 2012: *Expressen* 15.12.2011.

Expressen, 2011: *Om Expressen*.

<http://www.expressen.se/omexpressen/1.1485762/om-expressen> (3.3.2012)

Fredriksson, Gunnar; Strand, Dieter; Hadenius, Stig & Gustafsson, Karl Erik, 1981: *Aftonbladet – en svensk historia*. Stockholm: Tidens förlag.

Grefveberg, Christina, 2006: *Bloggen ett strategiskt verktyg? En studie av tre offentliga ledares kommunikation via webben*. Karlstad: Karlstads universitet.

Gustafsson, Karl Erik, 1999: Aftonbladet åter störst. I: Gustafsson, Karl Erik & Rydén, Per (red.), *Grundad 1830 av Lars Johan Hierta*. Sylwan 4. Den svenska pressens historia. Göteborg: Nordicom-Sverige. S. 103–108.

Halliday, Michael, 1994: *An Introduction to Functional Grammar*. Andra upplagan. London: Arnold.

Halliday, Michael, 1978: *Language as Social Semiotics. The Social Interpretation of Language and Meaning*. London: Arnold

Hedquist, Rolf, 1978: *Emotivt språk. En studie i dagstidningars ledare*. Umeå: Umeå universitetsbibliotek.

Hellspång, Lennart, 2001: *Metoder för brukstextanalys*. Lund: Studentlitteratur.

Hellspång, Lennart & Ledin, Per, 1997: *Vägar genom texten. Handbok i brukstextanalys*. Lund: Studentlitteratur.

Hermerén, Göran, 1973: *Towards a definition of emotive meaning*. Umeå: Umeå universitet.

Holmberg, Per, 2002: *Emotiv betydelse och evaluering i text*. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis.

Josephson, Olle, 2009: Krönikor. I: *Språktidningen*, september 2009.

Koivisto, Johanna, 2011: *EU-artiklar som multimodala budskap. Text, bild och begriplighet i rapporteringen om EU-utvidgningen i finska och svenska morgontidningar år 2002 och 2004*. Tampere: Tampere University Press.

Kulturdepartementet, 2007: *En lag för svenska språket ska införas*. Pressmeddelande 8.2.2007.

<http://www.regeringen.se/sb/d/8546/a/76609> (1.4.2012)

Landsorganisationen i Sverige, 2011: *Schibsted Sverige blir huvudägare i Aftonbladet*.

<http://www.lo.se/home/lo/home.nsf/unidView/657B81ADAE0A7F16C12575D60027D924> (25.3.2012)

Larsson, Sören, 1986: *Att skriva i tidning*. 2. uppl. Stockholm: Bokförlaget Legenda.

Leinonen, Anna & Timlin, Saara, 2004: Asenteellisesti arvottava lehdistö. I: Varis, Markku (red.), *Lehtikieli tutkimuskohteena*. N:o 25. Oulun yliopisto, Suomen ja saamen kielen ja logopedian laitoksen julkaisuja. Oulu: Oulun yliopisto. S. 23–36.

Lindblom, Per-Åke, 2010: Språkförsvaret och kampen för en språklag i Sverige. I: Andersen, Ole Stig (red.), *Sprog museet*.
<http://sprog museet.dk/sprogpolitik/sprakforsvaret-och-kampen-for-en-spraklag-i-sverige/> (1.4.2012)

MacDowall, Kjell, 2012: *Debattartikel*.
<http://www.svenska.gotland.se/debattar.htm> (18.3.2013)

Migrationsinfo, 2011: *Sverige*.
<http://www.migrationsinfo.se/migration/sverige/> (7.1.2012)

Nord, Anders, 2008: *Trädgårdsboken som text 1643-2005*. Stockholm: Acta Universitatis Stocholmiensis.

Nord, Lars, 2001: *Vår tids ledare. En studie av den svenske dagspressens politiska opinionsbildning*. Stockholm: Carlsson.

Presstödsnämnden, 2011a: *Presstöd*.
<http://www.prestodsnamnden.se/Presstod.htm> (10.3.2012)

Presstödsnämnden, 2011b: *Beviljade driftsstöd för 2011*.
<http://www.prestodsnamnden.se/Beviljade%20stod/PSN/Beviljade%20driftsstod%202011.pdf> (10.3.2012)

Prop. 2008/09:153, Regeringens proposition 2008/09:153, *Språk för alla – förslag till språklag*. Stockholm.
<http://www.regeringen.se/content/1/c6/12/22/88/a5b4f35d.pdf>

Prop. 2005/06:2, Regeringens proposition 2005/06:2, *Bästa språket – en samlad svensk språkpolitik*. Stockholm.
<http://www.regeringen.se/content/1/c6/05/07/61/d32f62b5.pdf>

Saukkonen, Pauli, 2001: *Maailman hahmottaminen teksteinä. Tekstirakenteen ja tekstilajien teoriaa ja analyysia*. Helsinki: Yliopistopaino kustannus.

Schibsted, 2010: *Mediehus*.
<http://www.schibsted.com/no/Vare-varemerker/Mediehus> (10.3.2012)

SFS 2009:600, Svensk författningssamling 2009:600, *Språklag*. Stockholm.
<http://62.95.69.3/SFSdoc/09/090600.PDF>

SOU 2008:26, Statens offentliga utredningar 2008:26, *Värna språken – förslag till språklag*. Stockholm.

<http://www.regeringen.se/content/1/c6/10/09/59/4ad5deaa.pdf>

SOU 2002:27, Statens offentliga utredningar 2002:27, *Mål i mun – förslag till handlingsprogram för svenska språket*. Stockholm.

<http://www.regeringen.se/content/1/c4/14/43/4f14786f.pdf>

Språkrådet, 2012: *Milstolpar i svensk språkpolitik*.

<http://www.sprakradet.se/2015> (14.1.2012)

Språkrådet, 2011: *Det finns flera modersmål i Sverige*.

<http://www.sprakradet.se/7097> (7.1.2012)

Stam, Joni, 2012: *Skriv en debattartikel*.

<http://www.larare.at/svenska/moment/texttyper/debattartikel.html> (18.3.2013)

SvD, Svenska Dagbladet, 2010: *Välkommen till SvD – du också*.

http://www.svd.se/special/svd_info/valkommen-till-svd-information-och-kontaktadresser_275057.svd (2.3.2012)

Svensson, Jan, 1993: *Språk och offentlighet. Om språkförändringar i den politiska offentligheten*. Lund: Lund University Press.

Sveriges Annonserer, 2011: *KIA-index*.

<http://www.kiaindex.net/l/y:2011/w:45> (20.3.2012)

Swales, John, 1993: *Genre Analysis. English in academic and research settings*. 3. uppl. Cambridge: Cambridge University Press.

Threadgold, Terry, 1989: *Talking about genre: Ideologies and Incompatible Discourses*. I: *Cultural Studies* 3: 92–118.

Tidningsstatistik, 2011: *Upplage- och räckviddsundersökning 2001–2010*.

<http://www.ts.se/Pdf/Upplagestatistik/TS-upplage-och-rackviddsutveckling-2010.pdf> (10.3.2012)

Wadbring, Ingela, 2012: *Presstödet och tidningsläsningen*. I: Weibull, Lennart, Oscarsson, Henrik & Bergström, Annika (red.), *I framtidens skugga*. Göteborgs universitet: SOM-institutet. S. 435–445.

Wiksten Folkeryd, Jenny, 2006: *Writing an attitude. Appraisal and student texts in the school subject of Swedish*. Uppsala: Acta Universitatis Upsaliensis.

Ångström, Anna, 2009: *Åren som formade SvD*.

http://www.svd.se/kulturojje/nyheter/aren-som-formade-svd_3968707.svd (4.3.2012)

BILAGA 1 De undersökta tidningstexterna från Aftonbladet

Svenskan blir officiellt språk – här i Sverige

<http://www.aftonbladet.se/nyheter/article66418.ab>

3 april 2002

NYHETSARTIKEL

Svante Lidén

Förslag om språklag får tummen ner

<http://www.aftonbladet.se/nyheter/article121203.ab>

9 februari 2003

NYHETSARTIKEL

TT

NOG! (Enough!)

<http://www.aftonbladet.se/kultur/article333133.ab>

29 november 2005

KRÖNIKA

Per-Åke Lindblom

Mina löften i år

<http://www.aftonbladet.se/kultur/article470897.ab>

1 januari 2007

KRÖNIKA

Lena Adelsohn Liljeroth

Språkvetare JO-anmäler slogan

<http://www.aftonbladet.se/nyheter/article5549179.ab>

23 juli 2009

NYHETSARTIKEL

Lisa Röstlund

Docent anmäler regeringskansliet

<http://www.aftonbladet.se/nyheter/article5579542.ab>

29 juli 2009

NYHETSARTIKEL

TT

Bra att tvinga regeringen att byta sina mejladresser

<http://www.aftonbladet.se/debatt/debattammen/samhalle/article6668666.ab>

24 februari 2010

DEBATTARTIKEL

Per-Åke Lindblom

BILAGA 2 De undersökta tidningstexterna från Dagens Nyheter

Kritik mot lag om svenska språket

<http://www.dn.se/nyheter/sverige/kritik-mot-lag-om-svenska-spraket>

9 februari 2003

NYHETSARTIKEL

TT

Laglöst språk

<http://www.dn.se/kultur-noje/laglost-sprak>

31 december 2005

KRÖNIKA

Maria Schottenius

Lag ska skydda svenskan

<http://www.dn.se/kultur-noje/lag-ska-skydda-svenskan>

18 mars 2008

NYHETSARTIKEL

Fredrik Söderling

Stockholm anmält för bruk av engelska

<http://www.dn.se/sthlm/stockholm-anmalt-for-bruk-av-engelska>

22 juli 2009

NYHETSNOTIS

Anders Sundström

E-postadresser viktig symbolfråga

<http://www.dn.se/nyheter/sverige/e-postadresser-viktig-symbolfraga>

29 juli 2009

NYHETSARTIKEL

Emma Fagerberg/TT

Fel kräva ansökningar på engelska

<http://www.dn.se/nyheter/sverige/fel-krava-ansokningar-pa-engelska>

1 september 2011

NYHETSNOTIS

TT

BILAGA 3 De undersökta tidningstexterna från Expressen

Kritik mot lag om svenska språket

<http://www.expressen.se/nyheter/kritik-mot-lag-om-svenska-sprak/>

9 februari 2003

NYHETSARTIKEL

Expressen.se/TT

"Kristianstads kommun-slogan är olaglig"

<http://www.expressen.se/kvp/kristianstads-kommun-slogan-ar-olaglig/>

20 november 2009

ARTIKEL

Ulf Mossberg

BILAGA 4 De undersökta tidningstexterna från Svenska Dagbladet

Språklag ska skydda svenskan

http://www.svd.se/nyheter/inrikes/spraklag-ska-skydda-svenskan_48291.svd

2 april 2002

NYHETSARTIKEL

Jonas Elgh/TT

Förslag till lag om svenska språket Lagskydd ska säkra svenskan

http://www.svd.se/nyheter/inrikes/forslag-till-lag-om-svenska-spraketlagskydd-ska-sakra-svenskan_48334.svd

3 april 2002

NYHETSARTIKEL

Bo Löfvendahl

Toppidrotten kräver ny organisation Språklag skyddar svenskan Kvinnor sliter i hushållen

http://www.svd.se/opinion/brannpunkt/toppidrotten-kraver-ny-organisationspraklag-skyddar-svenskankvinnor-sliter-i-hushallen_48311.svd

3 april 2002

DEBATTARTIKEL

Karl Frithiofson

Bengt Wallin

Åke Gustavsson

Sture Nordh

Bra mål i språkpolitiken

http://www.svd.se/kultur/sprakspalt/bra-mal-i-sprakpolitiken_486727.svd

10 december 2005

KRÖNIKA

Olle Josephson

Svenskan är så stark att den inte behöver försvaras

http://www.svd.se/kultur/debatt-svenskan-ar-sa-stark-att-den-inte-behover-forsvaras_489951.svd

20 december 2005

DEBATTARTIKEL

Leif Pagrotsky

Språkklyftor riskerar skikta Sverige

http://www.svd.se/kultur/sprakklyftor-riskerar-skikta-sverige_491057.svd

23 december 2005

KRÖNIKA

Olle Josephson

Språkpropositionen är en dimridå

http://www.svd.se/kultur/sprakpropositionen-ar-en-dimrida_492039.svd

28 december 2005

DEBATTARTIKEL

Olle Käll

Språkparanoia ligger bakom kraven på lagstiftning
http://www.svd.se/kultur/sprakparanoia-ligger-bakom-kraven-pa-lagstiftning_492359.svd
29 december 2005
DEBATTARTIKEL
Lars Melin

Vår rätt till svenska kränks på universiteten
http://www.svd.se/kultur/var-ratt-till-svenska-kranks-pa-universiteten_264021.svd
11 januari 2006
DEBATTARTIKEL
José Luis Ramirez

Bisarra argument om språklig diskriminering
http://www.svd.se/kultur/bisarra-argument-om-spraklig-diskriminering_266217.svd
17 januari 2006
DEBATTARTIKEL
Agne Gustafsson

Det finns ännu utrymme för omprövning av språklag
http://www.svd.se/kultur/det-finns-annu-utrymme-for-omprovning-av-spraklag_266935.svd
19 januari 2006
DEBATTARTIKEL
Sture Allén

Pagrotsky öppnar för språklag
http://www.svd.se/kultur/pagrotsky-oppnar-for-spraklag_271813.svd
1 februari 2006
KULTURARTIKEL
Eva Bäckstedt

Språkvärnare vill hålla liv i debatt
http://www.svd.se/kultur/sprakvarnare-vill-halla-liv-i-debatt_224411.svd
27 september 2007
KULTURARTIKEL
Eva Bäckstedt

Ny lag ska rädda svenska språket
http://www.svd.se/nyheter/inrikes/ny-lag-ska-radda-svenska-spraket_992325.svd
18 mars 2008
NYHETSARTIKEL
Eva Bäckstedt

I Sverige ska vi tala svenska
http://www.svd.se/nyheter/inrikes/i-sverige-ska-vi-tala-svenska_991477.svd
18 mars 2008
NYHETSARTIKEL
TT

Engelskspråkiga skolor bäddar för tuffare tag
www.svd.se/kultur/engelsksprakiga-skolor-baddar-for-tuffare-tag_1005407.svd
22 mars 2008
KRÖNIKA
Olle Josephson

Javisst är jag politiskt korrekt!

http://www.svd.se/kultur/kulturdebatt/javisst-ar-jag-politiskt-korrekt_1088937.svd

3 april 2008

DEBATTARTIKEL

Olle Josephson

Språkfrågan är en kulturfråga

http://www.svd.se/kultur/kulturdebatt/sprakfragan-ar-en-kulturfraga_1115763.svd

10 april 2008

DEBATTARTIKEL

Marie Louise Ramnefalk

Hon blir Sveriges språkpolis

http://www.svd.se/kultur/hon-blir-sveriges-sprakpolis_1080075.svd

22 april 2008

KULTURARTIKEL

Eva Bäckstedt

Lovsång till svenskans bevarande

http://www.svd.se/kultur/lovsang-till-svenskans-bevarande_1331279.svd

5 juni 2008

KULTURARTIKEL

Eva Bäckstedt

Inte ett öre extra för att följa upp den nya lagen

http://www.svd.se/kultur/sprakspalt/inte-ett-ore-extra-for-att-folja-upp-den-nya-lagen_2593745.svd

14 mars 2009

KRÖNIKA

Olle Josephson

Blir nya språklagen bara tom retorik?

http://www.svd.se/kultur/sprakspalt/blir-nya-spraklagen-bara-tom-retorik_2904213.svd

16 maj 2009

KRÖNIKA

Olle Josephson

Docent arg på regeringens e-post

http://www.svd.se/nyheter/inrikes/docent-arg-pa-regeringens-e-post_3275831.svd

29 juli 2009

NYHETSARTIKEL

SvD.se/TT

Språklagen i bruk för första gången

http://www.svd.se/kultur/spraklagen-i-bruk-for-forsta-gangen_3738191.svd

1 november 2009

NYHETSNOTIS

Jenny Leonardz

En tsunami av lagar
http://www.svd.se/opinion/brannpunkt/en-tsunami-av-lagar_3741067.svd
2 november 2009
DEBATTARTIKEL
Lars Melin

Flera myndigheter misstänks bryta mot språklag
http://www.svd.se/kultur/flera-myndigheter-misstanks-bryta-mot-spraklag_4001715.svd
29 december 2009
KULTURARTIKEL
Jenny Leonardz

Regeringen bröt mot språklagen
http://www.svd.se/kultur/regeringen-brot-mot-spraklagen_4318437.svd
23 februari 2010
KULTURARTIKEL
Johan Hellekant

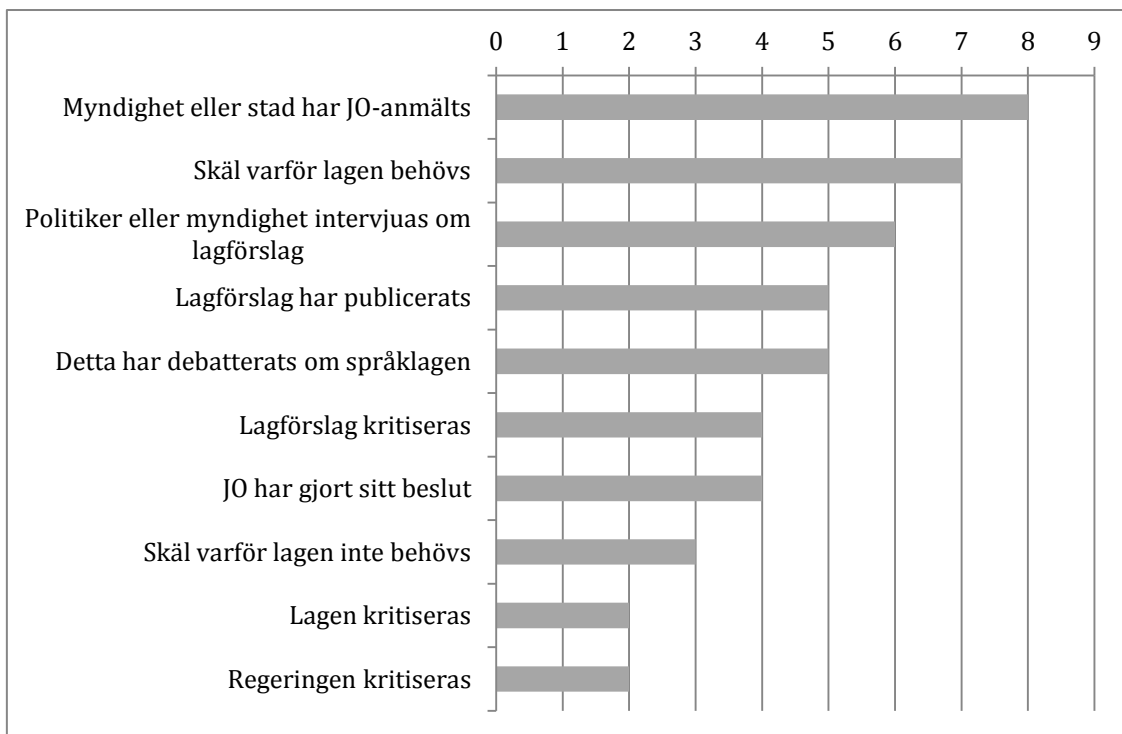
Regeringens e-postadresser olagliga
http://www.svd.se/nyheter/inrikes/regeringens-e-postadresser-olagliga_4317479.svd
23 februari 2010
NYHETSARTIKEL
Cecilia Klintö/TT

Internationell klarspråkskonferens i Stockholm
<http://blog.svd.se/sprak/2011/06/13/internationell-klarspraks-konferens-i-stockholm/>
13 juni 2011
BLOGGTEXT
Ylva Byrman

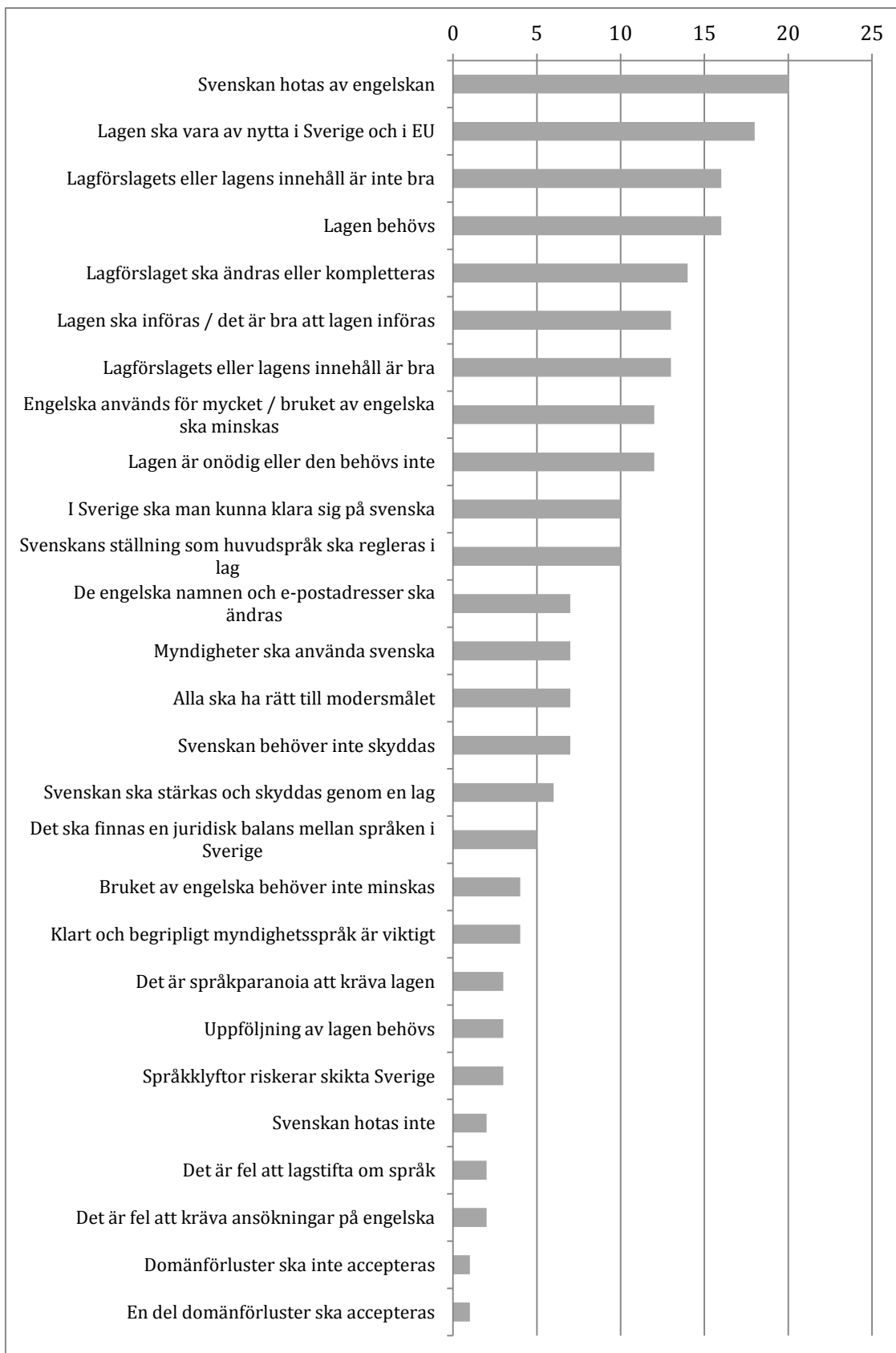
Begriplex – en konferens om språklagen
<http://blog.svd.se/sprak/2011/08/16/begriplex-%e2%80%93-en-konferens-om-spraklagen/>
16 augusti 2011
BLOGGTEXT
Ylva Byrman

Följer myndigheterna språklagen?
<http://blog.svd.se/sprak/2011/10/12/foljer-myndigheterna-spraklagen/>
12 oktober 2011
BLOGGTEXT
Ylva Byrman

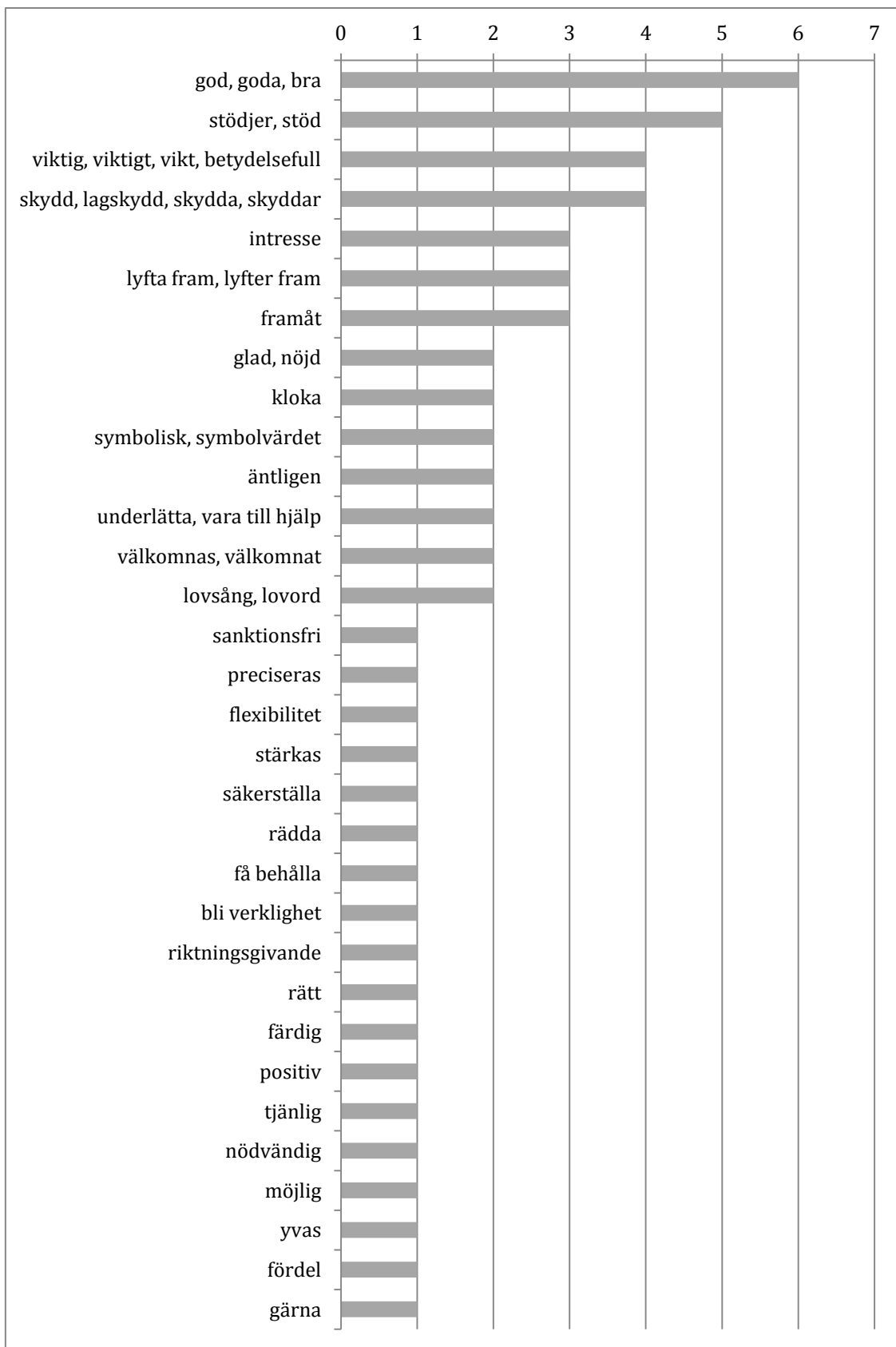
BILAGA 5 Innehållen i tidningstexterna

BILAGA 6 Attitydfraserna om språklagen i tidningstexterna

BILAGA 7 Plusorden om språklagen i tidningstexterna

BILAGA 8 Minusorden om språklagen i tidningstexterna

